

SİGORTA OYUNLARI

YÖN

HAFTALIK GAZETE

HALKIN PARASINI KEDIYE YÜKLEYEN BANKALAR

OKUYUCUDAN YÖNE

Çöpçü ihracı!

3/8/1965 tarihli Hürriyet gazetesinde enteresan bir havadis vardı. Münih şehrinin 185 Türk çöp çüsü tem'liyormuş. Milletçe ö. vünelim! Ama en fazla aklı başına villar sonra gelen CHP. mil. teahhüt gazetelerinde hala bar bar bakıran eski DP yöneticileri övün sünler. Memleket iktisadında büyük bir gelişme var diyen Sü. leyman efendi de övünsün ve bun. dar sonra seç'm gazisine çıktığı vakit herkese «fütür bir haca» yerine «uzun saplı bir sokak sü. plürresi» vaadetsin. Bu arada A. merika! dostlarımız da unutmı. yalım Şühnesiz en büyük övün. me nayı onlara alitir. Kıs zama. nda yardımları ve sermaye. lerivle bizi kalkandırm cöncü ih. rac eder duruma getirdiler.

Biraz acı gelecek ama bu gidış. le değil Almanya'nın bütün Av. runa ve Amerika'nın sokaklarını temizler duruma gelmemiz çok yakındır. Dış ticaret voluvası her y' mülvarlarca lirahk sermayesi dışarıya kaçırılan tarım sektörün den verici olmamayı. vardin adı altında aldış paranın varısını biriken faizleri ödemek için zeri veren ve sistematik bir şekilde borçlandırılan b'ir ülke elbette bu durumda olacaktır.

Duvarlara iskelet resmi yapıştı. rın. parti kongresi basarı ve ken. dilerine «mill'vetcı» adını veren. ler acaba bu hale düşen bir sos. yalist ülke sösterebilirler mi b. ze? Çin bile vedivüz milyon nü. fusuyla böyle havsiyet korıcı bir duruma düşmedi. Biz ise otuz milyon geçindirmekten aciziz. Yazıklar olsun bizi bu duruma sokanlara!

Erdem CAN
SBP. Öğrencisi

Petrol şirketlerinde yabancı personel

Kâmuran Erdi'nin yabancı petrol şirketlerindeki ecnebilerin takip ettikleri personel politikası hakkındaki ilginç yazısı, biraz eksektir.

Bu şirketlerde 10 sene çalışan Savın Erdini, şunları da yaz. bildirdi:

1 — Mobil, Shell, ve B.P. tahminen 40 seradır Türkiye'de çalış. maktadırlar. Fakat Türk personele üst kademelerde kolay kolay ver. mezler. Nitekim Kâmuran Erdi'nin çalışmış olduğu Shell'de.

- Umum Müdür
- Pivotalama Müdürü
- Kimya Müdürü
- Mali İşler Müdürü
- Başmühendis
- Mak. muhastip
- Kafadar

hen ecnebidir.
2 — Bu ecnebiler bir veya iki sene için çalışma müsaadesiyle memlekete gelirler, fakat burada 8, 10 12 sene katanları vardır.

3 — Shell'de çalışır bu ecnebi. lerden S. Carey, Churchill'in mu. hafızlarındandı. İkinci Dünya Sa. vayında Yunanistan'da istihbarat v. zifesi görmüştür. Keza İkinci Dünya Savaşında, Türklerin Al. manlara stratejik madde satmalarını önlemek için avlarca Ana. dolu'da çalışan bir İngiliz, Shell'in Vudstok laboratuvarları müdü. rüdür.

4 — Bu ecnebiler Türkiye'de her türlü saltanat sürerler fakat Savın Erdini gibi memur sendi. kasi kurmak isteyen memurlarını şirketten atarlar Nitekim sıviren memurlardan Ferit Kromer, Ha. lûk Konuk, Süleyman Bursalı ve nihayet Kâmuran Erdini şirket. ter atılmıştır.

5 — Shell'de Umum Müdürün sekreteri olan hanım İngilizdir. Çünkü bunlar hiç bir Türk kızına itimat etmezler ve bütün giz. li evrakı bu İngiliz hanıma yazdı. rırlar. Bu hanım Türkiye'de çalış. ma vizisini nasıl alır, hiç akıl almaz..

6 — Almanya, Fransa, İtalya ve hatta Yunanistan'da bu petrol şirketlerini bütün personeli (U. mum Müdür hariç) o memleketin vatandaşlarıdır. Bizde ise müdür. lerin büyük kısmı ecnebidir ve İpler dahma ecnebilerin elindedir. Mobil'deki Türk müdürler, birer kukladır.

7 — Bu şirketler Türk memur. larına prim veya ikramiye filân vermezler. Bütün parayı kendileri tonarlar.

Daha çok sevilir vardır, lütfen sorunuz da Kâmuran Erdini bun. ları da kamu ovına açıklasın.

Ömer SERİNGÖR

Demir karaborsası

Derginizin 119. sayısında bahal. geçen demir karaborsası organize şekilde devam etmektedir.

Bu işle ilgili çevrelerden de e. dindiğim bilgiye göre:

1 Karabük Müessesesi 5000 ton malı bir firmaya satmış, aka. binde aynı malın talibi ihtiyaç sahiplerinden resmi dairelerden alınmış ihtiyacı tevşik belgesi istenmiştir. Bu durum karşısında fiyatlar fırlaması muhtar durumda olan inşaat sahipleri, bu malları 50 kuruş farkla fabrika kapısında satın almak zorunda kalmışlar. dır.

2 Karabük Müessesesine husu. sı haddelerine verilen çelik kütük miktarı yüzde yirmise. düsürülerek piyasaya mal arzı azalmış ve fırsatı kaçırmayan fabrikatörler fiyatları 150 kuruştan İstanbulda 225.235 kuruşa çık. armışlardır.

3 Dışaradan ithal düşünülen çelik kütüklerin ithal müsaadesi Sanayi Bakanlığınca ancak Haziran ayında verimştir. Bu mak. ların gelmesi 3 ilâ 6 aya bağlıdır. Bu şu demektir ki, karaborsa devam edecektir.

4 İthal kütüklerinde açık göz. lülüğünü gösteren özel tegeb. büs suviç yolu ile gelecek olan Bulgar malı çelik kütükün yük. sek fiyatını mazur göstermek için, Macaristan ve Rusya'dan gelecek çelik kütüklerin fiyatlarını yük. seletmek üzere tegebülönlere geç. mişler ve kombineler kurmuş.lardır. Bu malların fiyatları da 84'den 86 ve 89 dolara arttırdı. mıştır. Yani Türkiye bu ithalat için fazla para ödeyecektir. (Bul. gar malı ithalatçısı Transtürk grubu şirketlerdir.)

5 Piyasaya gelecek olan suviç Bulgar malının fiyat anlaş. ması yapılmıyş müsyeyen firmalara verilerek yüksek fiyatın tutulma. sı hususunda tertipler alındığı sövlenmektedir.

6 Geçen yıl gazetelerde 145 ku. rusa demir satmak için mü. temadi İlanlar veren Metas İmür Firması maliyet unsurlarında en ufak bir artıma yok iken fiyatını 225 kuruşa çıkarmıştır. (Bu fab. rikasını İstanbul satışı Bulgar suvicini yapan Transtürk grubu. dur.)

7 Bütün bu olaylar karşısında resmi makamların davranışları lakaydiden ibarettir.

5. Fehmi

At cambazlığı

27 Mayıs devrimine kadar siya. sillerimiz halkı arzu ettikleri gibi avutup uyutabiliyorlardı. Artık düşünürlerimiz ölkemizin karşı. karşıya bulunduğu sorunların çö. züm şeklini gösterirken sosyal adaletten emekten sosyalizmden bahsediyorlar. Halkımız içinde bulunduğumuz durumu, sebeplerini ve kurtuluş çarelerinin neier olduğunu gün geçtikçe daha acik olarak anlamaya başlamıştır. Ova. lama ve avutma sivasel vüden partiler arasında amaçsız fikir ve doktrinleriyle ifade eden bir parti yer almış bulunuyor. Böylece Tü-kkivimizde de sivaslet palavra san'atı olmaktan çıkıp vatena ve millete yararlı olma san'atı ha. line gelmektedir. Halkın görü ve kulağı, sorunlarımızı ekonomik hâj çareleri arayanların üzerin.

BASINDAN

ULUS

PEYGAMBERİMİZ DE SOLCUYDU!

Halk soruyor:
« Bey sahiden İsmet Paşa solcu mu? »

Geçen gün Karasu'da, Tabii Senatör Ahmet Yıldız'a da aynı sual tevcih edildi 27 Mayısçı Yıldız hemşehrilerine sağ. cıkık ve solculuğu şöyle izah etti:

«Sağcılık — solculuk deyimleri komünistlikten çok daha önce ortaya atılmıştır.. Bu kelimeler sizleri yanıltmasın..»

Fransız parlamentosunda kontlar, dükler, baronlar de. behveleri ve rahiplerle kralçılar, yani durumundan memnun olup, her hangi bir dehisik sistem arzu etmeyen, çıkarlarının, rahatlarının tehlikeye düşmesini istemeyenler Meclisin sağ tarafında otururlardı.

Fransız İhtilâl bevanmamesi-nin felsefe ve amacına inanan Cumhuriyetçiler eşitlik ve kardeşlik isteyen, adalet isteyen, haklin savlarını değil halkın rahatını düşünmeler de sol tar. ratta ver ahırlardı İste sağcılık ve solculuk deyimleri bu hüümmeden doğmuştur.

İshâmın hadâsında Kurevslilerle Hazretî Muhammed'in taraftarlarının hüümmesi de buha henzer. Kurevslilerin konak verilerini puthonların sünetimini içinde bulunduranlar vâni memleketin polir im. kâmlarına sahip olan bu rüm. re herhaneler bir sosyal dehisik. lik istemiyorlardı. Hazretî Muhammed'in ortaya atıldığı fik. leri «karlarına uveum hüma. van bu arın solcu rümrevi tes. ki ediyordu»

Zamanına göre en ileri huk. kuk düzenini getiren, insan haklarını savunan, her türlü sünürülülülü reddeden ve insanoğlunun eşitliğini Breüt va. samasını savunan İslâmîyet bu rümrenin fikirleriyle taban ta. bana zıt ve ona karşı idi O devrin sadıcları Kurevslilerdi.

Muhammed'in ortaya atıldığı «Ahkâmın zamanla dehisemesi» ilkesini vâni sel ahkâmı vete. pevereri bi teavvürlü ezmana. fıkîh kâilesini çıkarlarına ay. kırı buluyorlardı.

Demek ki, «geleneği ve tutku. culuğu savunanlar, ekonomide liberalizmi savunan sağcılar, Müstâmanhâğın temel uk-letine karşı olan ve ancak Kurevsliler gibi düşünen kişilerdir.»

Ahmet Yıldız

Yalnız bunları anlattıkça et. rafımızdaki kalabalık artıyor, çember gittikçe daralıyor ve:

« Ya, gördün mü?.. İstittin mi?.. »

Sesleri kulağıma geliyordu.

Tabii Senatöre hemşehrilerinden birisi sordu:

« Ahmet Bey oğlum, sen sağcı mısan solcu musun? »

« Ben Kurevslilerden değilim Hazretî Muhammed'in ün. metindedim... »

Cevabını verdi Yıldız..

Sohbet edilen verden avrılır. ken bir vaşlı kövülü sövleniyor du:

« Vay alacakları. Bize ne demislerdi, neler anlatmışlar. dı?.. »

Gidvordum döndüm:

« Baba » dedim. «Simdi an. ladin mı haris »

« Akâm var oğul » cevabı. nı verdi «Anlamaz mıyım? An. ladin tabii... »

Demek ki anlatılınca halk an. lıyor.. Mesale anlatmakta Cesa. retti anlatmakta.. Bıkmadan usommadan detalarca anlat. maktâ..

Tonrak Reformu ile «komli. utrimis bir ilâleci «bnâdîm» Petrol dâvamıyla «Amerika» alevhtarlığı Moskof usaklıb. mın bir olâbaci hümmâdîm» Veret anlattıkça sosyal adalet le «dîmîstîstîk» hi-hîrînden bombolca cepler olduğunu an. latılmak lâzım..

Bütün mesele anlatmakta, an. latabilmekte..

Cenap ÇETİNEL

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük :
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Teletraf adresi : BASINKURUMU

BASIN — 13354

FETHİ NACI'NIN EDEBİYAT YAZILARI

İNSAN TÜKENMEZ

1956'da yayımlandığı zaman bir nâdisse olan bu kitabın elde mevcut pek az sayısı satışa çıkarılmıştır. Flats 4 Laredir

GENEL DAĞITIM : UĞRAK KİTABEVİ Beyaz Saray, Beyazıt İst.
YON — 098

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE
SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu
— Mümtaz Soysal — Dogan Avcioğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü: Dogan Avcioğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık
T. A. Ş.

Yazı İşleri: Sümer
sokak No: 16/8 Yenışehir — ANKARA
Telefon: 17 69 89 — İstanbul Büro-
su (Satış, İlan ve Abone İşleri): Mol.
lafenarı Sok. No. 32 Cağaloğlu — İst.
anbul Tel: 22 96 70 — Posta Kutu-
su 512 İstanbul.

Bir yıllık (32 sayı) 60
T.L., Altı aylık (26 sa-
yı) 30.— T.L. Çe aylık
ABONE :
(13 sayı) 15.— T.L.'dir Yurt dışı
abonmanlarda bu bedelleri ayrıca
posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır.
Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sîltunda santî,
mî 25.— T.L. dir 50.
rekl çıkacak İlan ve
reklamlarla kitap İlanları için özel
İndirimler yapılır İlan ve reklâmın.
rın yayınlamasından itibaren hiçbir
sorumluluk yüklenilmez

YÖN, 20 AĞUSTOS 1965

SİGORTA MİLLİLEŞTİRİLMELİDİR!

SERMAYE ISRAFI

Türkiye'de sigortacılık, şimdiye kadar işlenmemiş bir konu olarak kaldı. Burakınız parti programlarını ve seçim bevanamelerini, üniversitelerde de bu konuda ciddi araştırmalara rastlanmamaktadır. Kalkınma plânında, özel sigorta şirketleri ile ilgili tek kelime yoktur. Halbuki sigorta meselesi, derinlemesine incelemeğe muhtaç bir konudur. Biz sadece ihmâl edilmiş bir meselenin varlığını hatırlatmakla yetineceğiz.

Türkiyede 1964 yılında, 17'si verli, 19'u yabancı 36 sigorta şirketi 250 milyon liraya yakın direkt prim toplamıştır. Bu miktar, pek yakında 300 milyon lirayı aşacak ve hasar tazminatı ile çeşitli giderler düşüldükten sonra, her yıl 100-150 milyon lira yatırılabilir fon bırakacaktır. Bu paradan bugün kalkınma için faydalanılmamaktadır. Yatırılabilir fonlar genellikle, sigorta şirketlerinin kurucuları olan bankaların hisse senetlerini almaya ve mevduatını beslemeye yönelmektedir. Bu paraların milli ekonominin hizmetinde, çok daha yararlı şekilde değerlendirilmesi mümkündür. Üstelik, kurucu banka sallandığı zaman, sigorta şirketlerinin taahhütlerini yerine getiremeyecek duruma düşmesi ihtimali, üzerinde ayrıca durulması gerekli bir mesele hâline gelmiştir.

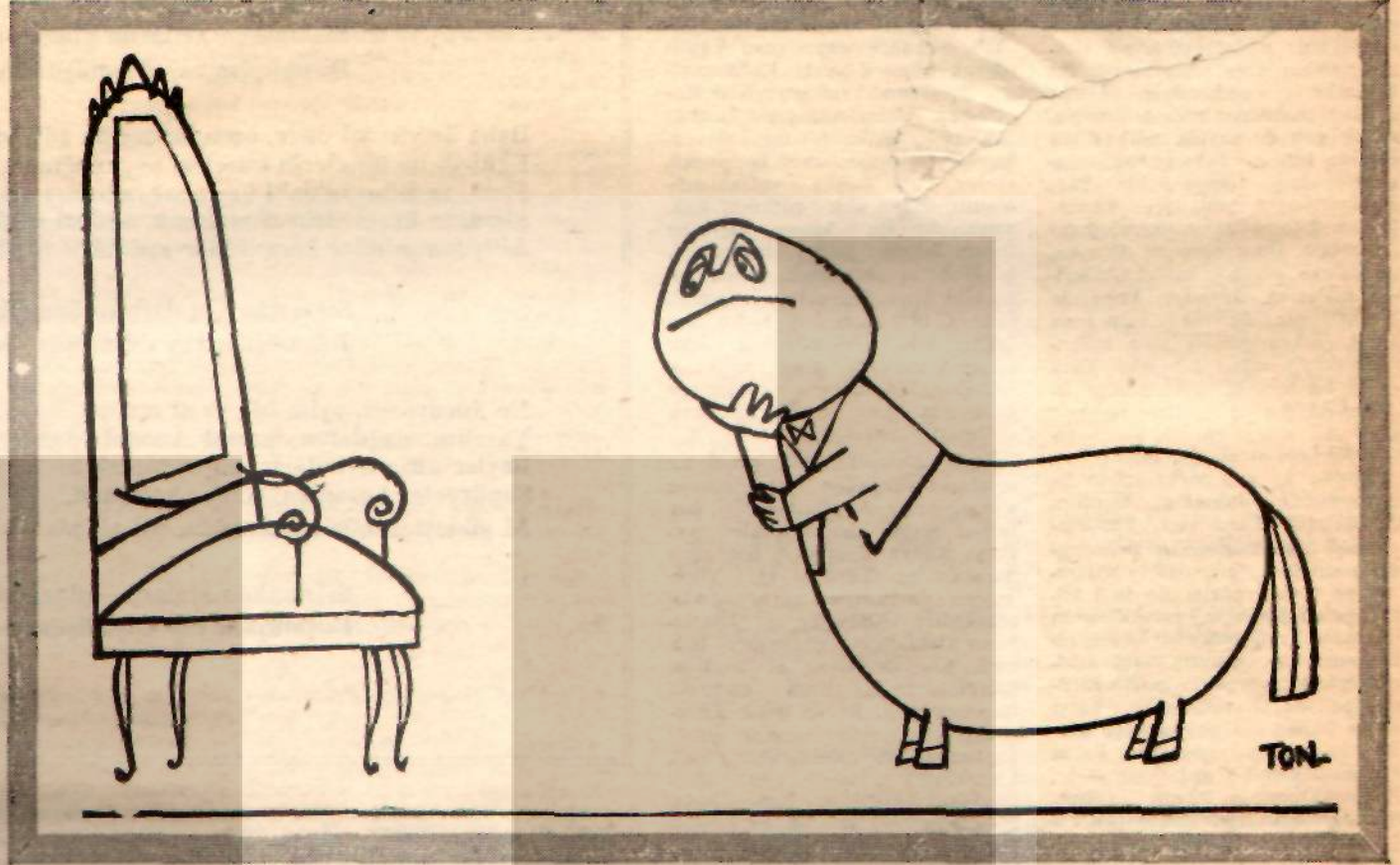
Sigorta işlerinden yararlanan başka bir grup, acenteler ile prodüktör adı verilen sigorta telâllarıdır. Sigorta primlerini, temsilcisi bulunduğu şirket adına tahsil edip kendi işlerinde kullanan acenteler ve telâllar sürmektedir. Bunun tipik bir örneğini, Güven Sigorta'nın Ankara Acenteliği teşkil etmektedir. Türkiye İktisadi Millî Mücadele Komisyonu Raportajına istinaden, Ankara Acentesi, Güven Sigorta'ya 5,2 milyon lira prim toplamıştır. Güven Sigorta'ya, aynı zamanda ve prodüktörlerindeki tahsilatın karşılığında, 16,3 milyon lirayı tahsil eden Devlet, ki bir takım parasal, maddî ve diğer avantajlar sağlanmaktadır. Bu şekilde, sigorta primleri, acenteler ve prodüktörler tarafından tahsil edilerek, sigorta şirketlerine ulaşmamaktadır. Türkiye İktisadi Millî Mücadele Komisyonu, 1950-53 döneminde, 72,4 milyon lira sigorta primini acentelerden geçirmişlerdir. Acente hissesi, yüzde 7,5-35 arasındadır.

Bir de kanunen yasadık olmasına rağmen sürüp giden rüşturn rezaleti vardır. Sigorta şirketleri, kârlı müşterilerini kendilerine bağlamak için, yıl sonlarında rüşturn adı altında bir cins rüşvet verirler. Sigorta yaptıran büyük devlet kurumları ve şirket yöneticileri, normal olarak yılda 40-50 bin lirayı bulan bu hediveyi, isterlerse ceplerine atabilme durumundadırlar.

Bu durum, sigortacılığımızın ne kadar sıhhsiz ve tehlikeli bir gelişme içinde bulunduğunu göstermektedir.

DÖVİZ ISRAFI

Az sermayeli, çok sayıda sigorta şirketi, sadece yatırılabilir fonların çarçur edilmesine değil, önemli döviz israfına da yol açmaktadır. Şirketler, yükledikleri rizikonun pek az bir kısmını dahi karşılayabilecek durumda değildirler. Milli Reasürans Şirketi, kanunen rizikoların ancak yüzde 25'ini üzerine alabilmektedir. Fakat o da, sigortanın kısmi sigortasını, tamamen kendi imkânlarıyla yerine getirecek güçten yoksundur. Bu sebeple, gerek sigorta şirketleri, gerek özel bir şirket olarak kurulan Milli Reasürans, yaptıkları sigortaların önemli bir kısmını, dışarıdaki dev şir-

ketlere devrederler. Sigorta şirketleri, 1955-58 döneminde, aldıkları primlerin yüzde 42'sini dışarıya vermişlerdir. Bu dönemde, alınan tazminat ve komisyonlar düşüldükten sonra, 331 milyon lira prim için dışarıya, Milli Reasürans ile birlikte 30 milyon lira net döviz transferi yapılmıştır. Son yıllarda toplanan prim miktarı hızla yükseldiğinden, dışarıya giden döviz miktarı da, aynı oranda artmaktadır. Ayrıca yabancı şirketlerin, Türkiye'deki acenteleri dışarıya dövizle doğrudan vantıkları sigortalar, ilk bakışta fazla önemli görülmemekle beraber, hesaba katılmaktadır.

Bir de şu krediler dolayısıyla kabul edilen kredilerde, kârlı olan bir sigorta şirketi vardır. Amerikan kredilerinin belli başlı şartlarından biri, bu kredi ile sağlanan malların Amerikan gemilerine taşınması, Amerikan şirketlerine sigorta ettirilmesi ve gerekli muamelelerin Amerikan bankalarına yaptırılmasıdır. Bu yüzden alınan kredilerin yüzde 20 ilâ 25'i taşıma, sigorta ve banka işleri için Amerikan şirketlerine hediye edilmektedir.

Sigorta işlerimizin, önemli bir döviz israfına yol açtığı açıktır. Üstelik, sigorta şirketleri, mecburî reasürans kaldırılarak, işlerin tamamen yabancı şirketlere verilmesi için hükümetleri zorlamaktadırlar.

DEVLET YAĞMASI

Sigortacılık da, diğer özel teşebbüs kolları gibi, devlet yağması ile zenginleşmektedir. İktisadi Devlet Teşebbüsleri, sigorta şirketlerinin vemmlikleridir. Denizcilik Bankası, Deniz Nakliyat ve Havayolları hariç, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin 1960-63 döneminde ödedikleri sigorta primi tutarı 131,3 milyon lira, alınan tazminat ise 21,6 milyon liradır. Şeker Fabrikaları, 23,2 milyon lira prime karşılık 2 milyon lira tazminat elde etmiştir. Demirvolları 15,7 milyon lira prim karşılığı 2,1 milyon lira tazminat almıştır. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu, bu konuda şu sonuca varmaktadır: «Bu rakamların ifade ettiği mâna, nasıl bir sebeple olursa olsun, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin yılda en azından yüz milyon liralık yatırım kaynağını sigorta

şirketlerine ödedikleri ve memleket dışına satılan riskler nisbetinde bir servetin de döviz olarak harice akmış olduğudur.»

Devlet teşebbüsleri, Yüksek Denetleme Kurulunun ısrarlı tavsiyelerine rağmen, kendi kendilerini sigortaya bağlayan önemi vermemektedirler. Halbuki sigorta şirketlerine gitmek yerine, kendi kendini sigorta etmek, başarılı sonuçlar vermektedir. Nitekim 1961-63 döneminde devlet teşebbüsleri, kendi kendilerini sigortaya 124,4 milyon lira ayırmışlardır, gerçekleşen riziko tutarı ise 11 milyon liradır. Bu sayede, 113 milyon lira bir kaynak sağlanmış, bu para sigorta şirketlerine hediye edilmekten kurtarılmıştır.

MİLLİLEŞTİRMEYE GİDİLMESE BİLE..

Görüldüğü ki sigortacılığımız da, bankacılığımız gibi hastadır. Şimdiye kadar bu alanda, bir milli reasürans şirketi kurmaktan ve yerli şirketleri geliştirmekten öte bir çaba gösterilmemiştir. Daha önce sigortacılık, tamamen yabancıların elindeydi. Yabancılar, sigorta primlerinin helâl olmadığı yolunda bir de fetva çıkartarak, ancak yabancı şirketlerin sigortacılık yapabilmesini sağlamışlardır. Ancak Cumhuriyetten sonra, yapılan sigortaların bir kısmının mecburî reasüransını öngören bir kanun kabul edilmiş ve özel bir şirket olarak Milli Reasürans kurulmuştur. Kanunun başlıca amacı, «devlete hiç bir fayda temin etmeksizin, ahali ve tüccarın cebinden çıkarak dışarıya cecebiyedeki kumpanya ve sermayedarların kasalarına gitmekte» bulunan dövizleri içeride tutmaktır. Fakat bu yarım bir tedbir olmuştur. Özel teşebbüs zihniyetli ve mahdut imkânlı Milli Reasürans, favdalı işler görmekle beraber, önemli fonların yine de dışarıya akmasını önleyememiş ve içeride sigortacılığın sağlam bir şekilde gelişmesini sağlayamamıştır.

Sigortacılıkta özel teşebbüslüğü terketmek zorunludur. Nitekim ileri bir

kapitalist ülke olan Fransa dahi, büyük sigorta şirketlerini millileştirmiş, ufakları tam bir kontrol altına almıştır. Millileştirmenin belli başlı cerekçelerinden biri, kanunda şöyle belirtilmektedir: «Sigortalıların güvenliğini sağlama düşüncesiyle önemli miktarda sermaye birikimine gidilmektedir. Rizikoların karşılanması için bu kadar büyük paralara ihtiyaç yoktur. Önemli miktarda sermayenin kâr amacı güden sigorta şirketlerinin elinde toplanması tehlike arzeder... Gerçekten sigorta şirketlerinin ortaklarına ait olmavıp, sigortalıların teminatını teşkil eden bu derece büyük sermayenin, şirketlerin elinde bırakılması normal görülmez. Biriken fonlar, sigorta sanayinden yararlananların malı sayılmalı ve onların tek temsilcisi olan devlete verilmelidir.»

Türkiyede de, yüz milyonlarca lira fonun israfını ve dışarıya döviz gitmesini önlemek, sigortacılığı kalkınma emrinde kullanmak ve 36 zayıf teşebbüs halinde çalışan bu iş kolunun rasyonelleştirilmesini sağlamak için millileştirme, devlet yağmacılığı önlenemediği ölçüde, zorunludur. Fakat hemen bu yola gidilirse dahi, milli reasürans büyük imkânlı bir devlet teşebbüsü olarak kurulmalı, mecburî reasürans o anki ölçüde yükseltilerek sigortacılık yabancı şirketlere bağılıktan kurtarılmalıdır. Özel şirketler tam bir kontrol altına alınmalı, acentelik işleri en sağlam teminata bağlanmalıdır. İktisadi Devlet Teşebbüsleri, sigorta şirketlerinin vemmliği olmaktan kurtarılmalı, iç sigorta geliştirilmelidir. Devlet teşebbüsleri, 13,9 milyar lirayı bulan değerlerinin 9,8 milyar liralık kısmını, lüzumsuz yere şirketlere sigorta ettirmekte ve bu yüzölçüm lüzumsuz yere milyonlarca lira prim ödemektedirler. Kendi kendini sigorta, bu israfı kaldıracaktır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu önemli meseleyi daha fazla zaman kaybetmeden ele almalıdır.

Doğan Avcioğlu

TÜRK - İŞ'İN KARA LİSTESİ

İşçi düşmanlarını tanıtıyoruz

Türk - İş'in kara listesi açılınca ilk akla gelen «Neden bu kadar az?» sorusu oldu. Türk - İş sadece çok sivrî 9 milletvekilini «işçi düşmanı» ilan etmekle yetinmişti. Buna sebep, milletvekillerinin değerlendirilmesinde Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu, Sendikalar Kanunu, Sosyal Sigortalar Kanunu gibi doğrudan doğruya işçileri ilgilendiren az sayıda kanunların müzakerelerinde milletvekillerinin davranışlarının esas alınmasıdır. Bu kanunlar, oy endişesiyle, bütün siyasî partilerce desteklenmiş, ancak pek az sayıda milletvekilli aleyhte tutum takınmıştır. Faşizmin alkış tutucusu bir Şâdi Pehlivanhoğlu dahi, işçi kanunlarının bararetle savunuculuğunu yapmıştır. Bu sebepledir ki, kara listeye geçen milletvekillerinin sayısı az olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz üç işçi kanununa karşı açıkça vaziyet alan milletvekillerinin sayısı 7 kişidir. Türk - İş bu listeye, işçilere veya işçi teşekküllerine açıkça hakaret eden iki milletvekilli genel tutumları yüzünden eklemiştir.

Elbette ki milletvekillerinin işçilere karşı tutumunun tesbitinde onları sadece işçi kanunlarındaki davranışlarının değerlendirilmesiyle yetinilemez. Kalkınma ve sosyal adalet ile ilgili bütün meselelerde, milletvekillerinin davranışları önemlidir. Vergi reformuna, dış ticaretin reorganizasyonuna, petrolün millileştirilmesine, toprak reformuna karşı çıkan milletvekillerinin işçi dostu olmadıkları aşikârdır. Fakat bir ilk deneme olarak Türk - İş, milletvekillerinin büyük çoğunluğunu kapsayacak geniş bir değerlendirmeye gitmeyi erken bulmuştur. Türk - İş'in yayınladığı «Yeniden seçilmemesi gereken milletvekilleri» adlı broşürde, bu husus «Türk - İş, işçi ve toplum aleyhinde çalışmalarını tesbit ettiği yüzden fazla milletvekillinden ancak, en aşırı hareket etmiş olanlarını, seçtirilmeyecekler listesine aldı. Önümüzdeki devre, bu müsamaha yapılmıyacak ve hatta işçiler aleyhinde çalışan siyasî partiler dahi, işçi aleyhtarı, toplum aleyhtarı ilan edileceklerdir» sözleriyle belirtilmektedir.

Türk - İş'in kara listesine giren milletvekillerinden beşi, Mecliste, işçi teşekküllerine karşı 1400 eczacının savunuculuğunu yapan kimselerdir. Bu kimseler, Türk - İş'in şiddetli mukavemetine rağmen, İşçi Sigortaları Kurumunun yataksız tesislerinde ilaç verilmesini önlemişlerdir. Türk - İş bu yüzden 50 milyon lira işçi parasının, bir kaç yüz eczacıya peskeş çekildiğini ileri sürmektedir: «Sosyal sigortaların bir işçi çalıştıran bütün iş yerlerini, yaşlılar ile malûlleri ve çalışanların eş ve çocuklarını kapsadığı zaman ilaç sarfiyatının 200 milyon lirayı bulacağı tahmin edilmektedir. En çok ilaç sarfeden yerler yataksız sağlık tesisleri olduğuna göre, 150 milyon liralık ilaç, anlaşmalı eczahanelerden alınacak demektir. Eğer Kurum, eczahane açmak fonksiyonundan mahrum edilmeseydi, 150 milyon liralık ilacı, toptancı ve imalatçılardan yüzde 35 ucuza alabilecek ve yılda en az 50 milyon lira kâr edecekti. Bu kâr, işçiler için yeni sağlık tesisleri kurulması yolunda harcanacak ve her yıl biraz daha fazla sayıda işçi tedavi edilme imkânına kavuşacaktı.»

Eczahane sahiplerinin sözcülüğünü yapan bu beş milletvekilli CHP'nin Mc Carthy'leri olan Zeynel Gündoğdu ve Ruhi Soyler ile eczacılıkla yakın ilgisi bulunan Ahmet Bilgin (MP), İhsan Önal (AP) ve Naci Güray (AP) dir. Bu sayım milletvekilleri, İşçi Sigortalarının işçilere ilaç vermesini aşırı devletçilik ve hatta komünistlik sayan ateşli nutuklar atmışlardır. Bunlara, İşçi Sigortalarına bizzat ilaç verme hakkı

nın özel teşebbüsçü Menderes zamanında tanındığı hatırlatılınca, işçilikten milyonlarca yükselmiş Zeynel Gündoğdu, Menderes'i daha aşırı devletçilikle suçlamıştır! İki milletvekilli de Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu aleyhindeki konuşmaları yüzünden kara listeye geçmiştir. Bunlardan biri, yabancı petrol şirketlerinin savunuculuğunu yapan ve toprak reformunun en şiddetli muhaliflerinden olan YTP'li toprak «Şâdi Zeyyat Kocamemli» dir. İşçi sendikası istemiyen Kocamemli, «Anayasamızı verdiği hakları işçilerimizden alarak, kuvvetli bir sendikacılığa gitmek yerine, daha başka yolları aramamız doğru olur» sözünün kahramanıdır. Bu kanun aleyhine tutum takıyan ikinci milletvekilli, Mobil'in ekonomik nüfuzu altındaki Türk Petrol'ün sözcüsü, ünlü CHP'li petrolcü Aydın Bolak'tır. «Bolak nerede ise, Anayasamızı tanıdığı grev hakkının işçilere tanınmasını söylemeye kalkışmış, grev yasalarının artırılmasını istemiştir.»

Öteki iki milletvekilli, genel tutumları yüzünden kara listeye alınmışlardır. Bunlardan biri, her önüne geleni komünistlikle suçlayan Konya Milletvekilli Saif Sina Yücesoy'dur. Türk - İş, Yücesoy'un davranışını şöyle açıklamaktadır: «Konya'da et fiyatlarının alabildiğine yükselmesi üzerine, Konyalı işçiler et boykotu ilan ettiler. Boykotun başarıya ulaşması için, Et ve Bahç Kurumunun Konya'da tarım satışı yapmasını istiyorlardı. Bir sendikacı heyeti Ankara'ya geldi, Konya Milletvekilleri ve Senatörleriyle görüştiler. Bunlardan hemen beşi, işçilere ilgi gösterdi, haklı olduklarını söyledi. Ancak bir Konya Milletvekilli, Saif Sina Yücesoy adındaki, kendisine durumu anlatan işçilere şunları söyledi: (İşçiler, dar gelirli de et yemeyiversinler.. Size ne? Siz böyle şeyleri ne bilirsiniz? Amele, maasını alıp otursun.)

İşçiler Konya'ya dönüşlerinde et boykotu ile ilgili bir miting düzenlediler, mitingde bu milletvekilli de protesto edildi.

Ve oradan sonra Saif Sina Yücesoy, içinde işçiler aleyhinde beslediği kını açığa vurdu ve şöyle dedi: (Avrupada et pahalıdır. Dar gelirli, koyun eti yemezler. Ben bunu demek istedim. Avrupada işçiler et, köpek eti, kedi eti, domuz eti yerler.)

Bu düşüncede bir milletvekilli liste dışı bırakmak elbette imkânsızdır.

Kara listenin dokuzuncu adamı, dış ticaretçi devletleştirilim diyen milletvekillerini komünistlikle suçlayan ve Komünizmle Mücadele Derneğine Bütçeden 100 bin lira verdiren CHP'li bankacı Ali Şa-

ALMANYA'DA ÇÖPÇÜLERİMİZ

Gün ıştır ışmaz alın yazımız parlar,
Ne alın yazısı, el yazısı be.
Sökemeyiz ki, biz ilkokul aydınlığı bile gösterilmeyenler,
Biz, pis yöneticilerin mutsuz kişileri.
Süpürürüz, yaban ellerinin sokaklarını pis el, pis yürek.

Şişmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Daha üç yüz yıl önce, omuzlarımızda gök yarısı bayraklar,
Eğlirdi bu ülkelerin burçları uyarlığımıza.
Şimdi ta Bünyan'daki üç çocuk, ağızları aklıkla büyümüş,
Şimdi ta Ereğli'deki dört çocuk, gözleri aklıkla iri iri.
Alır, karanlıklar karanlıklar ardından gönderdiğim kara lokmasını.

Şişmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark,
Varalım, dağılım, kartal Anadolu'dan yervüüne.
Beyler altın uykularından uyanmak üzere, hadi yollarını tevizleyelim.
Süpiürgeler kocaman, çöpler kocaman,
Al güneşten bile utanmadan, pis el, pis yürek.

Şişmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

kir Ağanoğlu'dur. Ağanoğlu, Meclis kürsüsünden, Türk - İş'in bazı milletvekillerini seçtirmemeye kalkışmasını suç saymış ve en yüksek işçi teşekkülüne hakaretler yağdırmıştır. Tam bir komprador temsilcisi olan Trabzon Milletvekilli, bu tutumunu kara listeye geçmiştir.

Türk - İş, şimdi, «Parti teşkilâtlarından, yoklamalarda bu adaylara oy vermemelerini, toplumun menfaatleri, yurt çıkarıları bakımından» istemektedir. «Eğer parti teşkilâtları, bu adaylara oy verip listelerine alırsalar, işçiler, bu şahısların bulunduğu listelere oy vermeyeceklerdir.»

KARA LİSTEDEN BEKLENENLER

Türk - İş'in kara listesi bazı toplumcu çevreler tarafından yadırganmış. Kara listenin yararlı olduğu, işçi teşekküllerinin ancak kendi siyasî partilerinin etrafında toplanmak şartıyla iktidar etkileyebileceği ileri sürüldü. Bu görüş, prensip itibarıyla doğrudur. Ne var ki TİP de dahil, çeşitli siyasî partilere mensup

sendikacıları toplayan Türk - İş, henüz herhangi bir siyasî parti lehine tutum alabilecek durumda değildir. Böyle bir davranış, bugünkü şartlar altında Türk - İş'in parçalanmasına yol açabilecektir. Nitekim açıkça desteklenmek şartıyla işçiler yararına geniş tedbirler alacağını söyleyen büyük bir siyasî partiye yetkililerin cevabı, «Türk - İş'i parçalamak mı istiyorsunuz?» olmuştur. Esasen parlamenter rejimde, sendikalar, kendi partileri iktidarda dahi olsa, işverenler güçlü bir baskı grubu olarak iktidarı etkileyebilecek durumda buldukları müddetçe, iktidarı çeşitli yollardan baskı altında tutmak zorundadırlar. Ancak işçi baskısı, parlamenter sistemi az çok bir dengeye kavuşturur. İngiltere'de İşçi Partisi iktidardadır, fakat sendikalar güçlü bir baskı grubu olarak, yine de zaman zaman iktidarı karşısına dikilmek durumundadır. Hele bugünkü şartlar içinde, Türk İşçi Hareketi, işçi düşmanı milletvekillerini teşhir etmek çeşitli kanunların işçi yararına çıkması için parlamento kulislerinde çaba göstermek zorundadır.

Sovyet Kredileri

Başbakanın turistik denen gezisi, Le Monde gazetesinin de bildirdiği üzere, başarısız oldu. Sovyetler, Türk Başbakanına, Batıların esirgediği büyük bir ilgi gösterdiler. Siyasî atanda yeni bir gelişme sağlanmamakla beraber, ekonomik alanda önemli adımlar atıldı. Geçen ayın sonunda «Demagojiye paydos» başlıklı yazımızda belirttiğimiz üzere, Sovyet kredileri almak hususunda anlaşmaya varıldı. Sovyetler, memleketimizde rafineriler ve çeşitli fabrikalar kurulması için, Batı kredilerine nazaran çok daha uygun şartlarla krediler sağlayacaklardır. 15 yıl vadedi kredilere tesisler kurulduktan sonra başlamak üzere, çok düşük faiz ödenecektir. Taksitler, dövizle değil, tarım ürünleri ile karşılanacaktır. Türkiye bu sayede kapitalist ülkelere satamadığı tarım malları için garantili bir pazar bulmaktadır. Sovyetler kredileri, her bakımdan Türkiye'nin yararlıdır. Yalnız Sovyetlerle ilişkilerin geliştirilmesinde memnun olmayanlar vardır: Sam Amca, Türkiye'nin en ufak bağımsız davranışına karşıdır ve Amerika'dan fazla Amerikancılar iktidardadır. Bu durum, ekonomik ilişkilerin gelişmesini güçleştirir de önlenmeyecektir.

Petrol fiyatları ve C.I.A.

Gölcük'te düzenlenen tartışma konferansında, Prof. Dr. Muammer Aksoy birçok yüksek rütbeli subayın önünde, önemli bir açıklama yaptı: Petrol şirketleri, yüzde 20 indirimi kabul etmek üzereydiler, fakat C.I.A. onlara Hükümetin düşeceğini bildirdi. Yabancı şirketler bunun üzerine indirimi «kendilerine yardımcı olmayan ve onlarca sevilmeyen bir hükümet zamanında değil, yabancı sermayenin koruyucusu yeni hükümet zamanında yapmaya karar verdiler.»

Hükümetin düşeceğini, belki de işin içinde parmağı olduğu için çok iyi bilen C.I.A. hakkındaki bu açıklamayı, YON'Je evvelce yayımladığımız Shell Personel

Başbakan Urganlı, Sovyetler Birliği Başbakanı Kossigin ile Bağarı ile sonuçlanan gezi

nuşmasında yüzde 35 indirimini hiç bir objektif mesnedi dayanmadığını söylemiştir. Ona sadece bir yıllık mübaya için yüzde 22 indirim yapan yabancı firmalar, isim ve adresleriyle bildirilmiştir. Bakan bunu bile gizlemeydi. Bu ters tutumu Feyzioğlu belirtti. Petrol şirketleri ile indirim için müzakereye girişileceği sırada bir bakanın fiyatlar indirilemez diye konuşmasının vehametini bakana anlattı. Bu sebeplerdir ki, kamu oyunun şiddetli bası altında gerçekleştirilecek olan indirim, bakanın nasıl bir gözet içinde bulunduğunu ortaya koyacaktır.»

Toprak ağalarının faşist yayınları

Büyük toprak ağalarının toplandıkları Türkiye Çiftçi Tesekkülleri Federasyonu, bir kısmı suç teşkil eden faşist yayınlarını bir kitapta topladı. Genel Kurmay Başkanına atfen bir gazetede yayınlanan, fakat yetkilerle kesinlikle tektip edilen bir genelge, Sayın Orgeneral Sunay'ın ve Ordu'nun toprak ağalarından yana olduğu itfahını yaratmak için, kitabın önsözüne konmuştur. Önsözde şöyle denilmektedir: «Genel Kurmay Başkanımız Orgeneral Sayın Cevdet Sunay'ın şahsi ordujuma gönderdiği son genelge, bu broşürün yayınlanmasında bize ilham kaynağı olmuştur. Sayın Sunay bu genelgesinde (Son zamanlarda Türk'ü'de aşırı sağ sol cerevanlar dikkati çekecek kadar artmıştır. Aşırı solcular, sosyalist hüviyeti altında bir çok kuruluşlara sızmak isteyeceklerdir.

Silahlı Kuvvetler mensuplarının Türkiye'de kanun dışı fiilen komünizm faaliyetleriyle İtalya'da şeriate dayanan bir devlet kurmak isteyen aşırı sağ grubun faaliyetleri dışında kalmaları memleketimiz menfaatleri bakımından çok mühimdir» demektir.

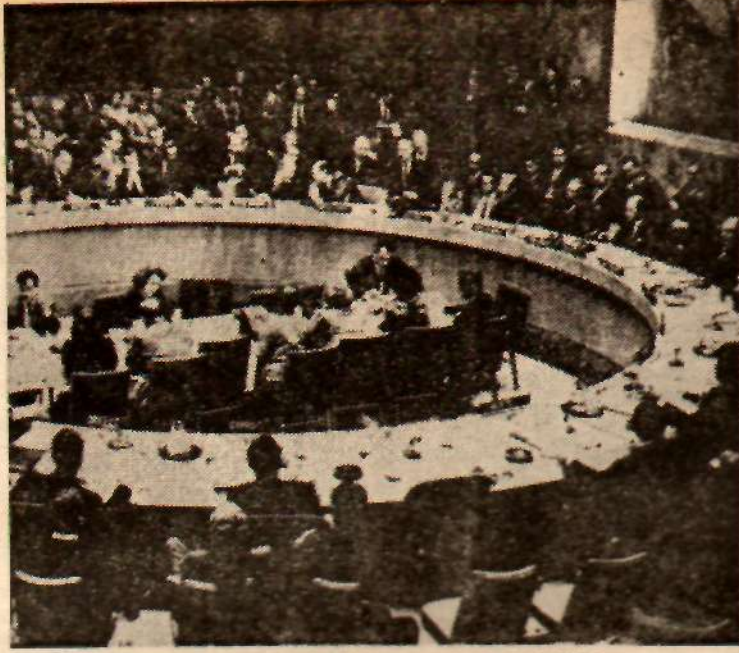
Genel Kurmay Başkanımızın bu çok yerinde fikrini, efitel kardeşlerimiz adına şükranla karşılarız... Allah büyük milletimizi korusun.»

Allah, toprak ağalığı düzenini sürdürmek için, en nazik konulardaki tektip edilmiş haberleri dahi istismar konusu olan bu kimselerden büyük milletimizi geçekten korusun.

Toprak Ağaları Federasyonunun yayınları, tamamen Amerika kaynaklarından aktarır. Ağalar da tıpkı bizim kompradorlar gibi aşırı Amerikancı. Ağalar, Amerikan yayınlarına dayanarak, toprak reformu isteyen herkesi komünizmle suçlamaktadırlar. Onlara göre, «Doktriner tesislerle, ve mülkiyet düşmanlığına beslemek ve büyük arazi sahiplerine karşı duyulan haset hislerini körüklemek suretiyle yapılmaya zorlanan ve sistematik toprak parçalanması esasına dayanan reformlar, gerek bunları yapan memleket gerek toprak ve rilenler için, daima felâketli sonuçlar meydana getirmiş ve bunları tatbik eden memleketlerin komünizme kaymalarına sebep olmuştur... Komünistler, kövülmenin hasetlerini kısırmakta ve onlara realite edilemeyecek vaatlerde bulunmaktadırlar. Buna rağmen, kövülme bu vaatlere kanmaktadır.»

Toprak ağalarının, Güney Amerika'yı örnek göstererek, kendi devimleriyle savundukları toprak düzeni şudur:

«Lâtin Amerika'daki büyük arazi mülkleri, Has'ında denilen uçsuz bucaksız ve üzerinde ekseriyetle modern tesisatı olmayan arazilerdir... Bunlar, ekseriyetle Amerika fâtiplerine kralların he-dyesi olarak üzerlerindeki kızıl-derilerle birlikte verilmiştir. Bunlar verildikleri zaman nasıl işleniyorlarsa, yine pek çoklarında, hiç bir işleme yapılmadan bu-güne kadar aynı şikel ziraat ta-bik edilmeye devam etmiştir.»

Güvenlik Konseyinde Kıbrıs meselesi görüşülürken Kendimizi aldatmıyalım

Güvenlik Konseyinden sonra

Mendires dönemi alışkanlıklarını sürdüren İktidarın A.P. kanadı, Güvenlik Konseyi kararını bir zafer olarak göstermeye kalktı. Aslında güvenlik konseyi kararı bir platonik «uşu durum» demekten ibaret kalmaktadır. Bunun en büyük delili, Güvenlik Konseyinde Makarios, Ada'da gerginliği arttıran bir karar almakla suçlanırken, Kıbrıs'ta Türklerin iktidara iştiraklerini kaktıran son Anayasa değişikliğine göre, Meclis Başkanı seçilmekteydi. Clerides, tekrar Meclis Başkanlığına geldi. Meclis Başkanı vekilinin Türk olması gerekirken, seçim yapılmadı. Yani Makarios, Anayasanın yeni hükümlerini uygulamaya başladı. Hem de Güvenlik Konseyi toplantısı sırasında Esasen Güvenlik Konseyinde de Anayasa değişikliğine «hükümran bir devletin iç işleri olduğu için» karışılmıyacağı belirtilmiştir. Fransız delegesi şöyle demiştir: «Lefkoşe otoritelerinin ile ri sürdükleri gerçekler hakkında bir hüküm vermeye hiç bir şekilde hakkımız yoktur. Zira bunu yaparsak, hükümran bir devletin iç işlerine karışmış oluruz.» «Güvenlik Konseyi, bu düşünceye uygun hareket etmiş ve Makarios'un son oldu bittisini kabullemiştir. Zaferden bahsetmek için gerçekten sorumsuz olmak gerektir. Sindi mesele, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülecek ve Makarios, bağımsız ülkelerle dostluğuna dayanarak «self-determination» fikrini kabul ettirmeye çalışacaktır. «Bandoenng prensiplerini bilmem» diyen kimselerin Başbakan Yardım cahışı yaptığı bir ekip ise, Makarios'un karşısında ter dökecektir.

Potas karaborsası

Türkiye Ziraat Odaları Genel Sekreteri Ramazan Tekel, geçenlerde Başbakan ile Ticaret ve Tarım Bakanlarına yazı yazıyor. İçerisinde şöyle yazıyor: «Ege Bölgesi Ziraat odalarının yazı, telgraf ve telefonla yaptıkları müracaatlarında potasın karaborsaya intikal ettirildiği, bir kaç gün içinde fiyatın bir varil için 120 liradan 170 liraya yükseldiği, buna rağmen de pek kıt bulunduğu bildirilmekte, sebep olarak da her yıl Türkiye Ziraat Donatım Kurumu, Tarıf, Özel Sektör tarafından ithal edilen potasa için bu yıl yalnız A. Lafont ve Mahdumları firmasına ithal müsaadesi verilmiş olması gösterilmektedir.

Uzüm mahsulünün idrakine çok az bir zaman kaldığından gerekli tedbirler alınmadığı takdirde müstahsilin milyonlarca liralık zararına duçar olacağı ve kuru üzümün ihraç malı olması dolayısıyla mühim nispette döviz kaybına

da uğrayacağımız takdir buyru fur.

Telâfisi gayrikabili zararları duçar olunmasının önlenmesi için Türkiye Ziraat Donatım Kurumu tarafından süratle potasa ithaline müsaade buyrulması ve Kurumca ithal edilecek potasın memleketimize getirilmesi kısa da olsa zamana mütevakıf olduğundan hâlen karaborsaya intikal etmiş bulunan potasın müstahsilin eline geçmesini temin edecek tedbirlerin itihazını emir ve müsaadelerimize arz ederiz. Saygılarımızla.»

Demek ki her yıl devlet kurumları tarafından yapılan potas ithalatı, bu sefer «serbest teşebbüs» doktrini gereği, A. Lafont ve Mahdumları firmasına peşkeş çekilmiş... Sonuç, bir iki gün içinde fiyatların varil başına 120 liradan 170 liraya fırlaması, üretimin güç durumda kalması olmuş.

Ziraat Odaları, ithalatı, «Aman devlet yapısın» diye çırpıyor. Aldırın yok! Potas ithal tekelinin bu yıl neden A. Lafont ve Mahdumlarına verildiği uzun uzun araştırmaya değecek bir konu. Seçimlerden sonra milletvekillerininin mesleji Meclise getireceklerini umuyoruz.

TIP ve Dış politika

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, Başbakan Urganlı'nın Moskova gezisi dolayısıyla, TIP'ın dış politika görüşünü şöyle açıkladı:

«Türk dış politikasında, Atatürkçü politikaya dönüş yalnız haysiyetli bir varlık olarak yaşamamız değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal ilerlemenin de temel şartıdır. Türkiye'nin tam bağımsızlığa kavuşabilmesi için bugünkü tek tarafı politikasını bırakması zorunludur. Türkiye için, Amerika ve Sovyetler Birliği ile aynı mesafede münaşebetler kurmak bağımsızlığın ilk şartı ve teminatıdır. Sovyetler Birliği ile uzun yıllardır bozulmuş olan münaşebetlerin iyileştirilmesi için atılan adımları memnunkla izliyoruz. Bu gelişme öteki komşu devletlerle olan münaşebetlerimize de teşmil edilmelidir. Atatürk dış

Anketin sonu

Amerikalılar, Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunlarının siyasi görüşlerini tesbit amacıyla bir anket tertiplemişler.

Ama S.B.F. mezunları anketi protesto etmişler. Eh, gene de Amerikalılar için anket sonuçsuz kalmış sayılmaz.

Böylece Türk aydınlarının Amerika hakkındaki siyasi görüşleri bu anketle tesbit edilmiş oldu.

politikasının başlıca jayanaklarından olan Balkan ve Sâdâbad Paktları günümüzün şartlarına uygun şekilde yeniden canlandırılmaktadır. Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya ile en iyi münaşebetler kurmak için samimi gayretler sarfedilmektedir. Emperyalist oyunlar yüzünden Yunanistanla bozulmuş olan münaşebetlerimizi düzeltmek amacımız olmalıdır.

Irak, Suriye ve bütün Arap ülkeleriyle en yakın ve kardeşçe münaşebetler kurulmasını gerekli görmekteyiz. Bu dostça münaşebetler bu bölgede millî ekonomilerin birbirini tamamlayarak hızla gelişmesini de kolaylaştıracaktır. İranla dostluğumuza da bu gelişmelere paralel yeni ve ve daha gerçekçi bir istikamet verilmelidir. Türkiye'nin yeni dış politikası daha çok Kurtuluş Savaşları ile millî bağımsızlıklarına kavuşmuş ve kavuşmakta olan devletlerle dostluk münaşebetleri kurulmasına yönelmelidir. Atatürk dış politikasına dönüş önce bütün komşularımızla en yakın dostluk münaşebetlerinin kurulup devam ettirilmesine bağlıdır.

Bu vesileyle şunu belirtelim ki; Sayın Başbakanın Sovyetler Birliğine yaptığı ziyareti, sayın İnönü'nün daha bağımsız bir politika izlenmesi alanındaki ilk teşebbüslerinin bir devamı şeklinde telâki ediyoruz. Bu ilk adımların bütün devletlerle eşitlik ve karşılıklı saygıya dayanan tam bağımsız istikrarlı Türkiye'nin yeni dış politikasına bir başlangıç olmasını temenni ederiz.»

TIP adayları

29 Ağustosta yapılacak ön seçimlere katılan 512 TIP adayları, partinin sınıfsal karakterini göstermesi bakımından ilgi çekici. Adaylar arasında sadece 6 tüccar ve 1 mülk sahibi var. Buna karşılık, işçi-ergat-rençber sayısı 161. Bedenli çalışanlar, adayların yüzde 51'ini buluyor. Fikirle çalışanlar ise yüzde 30. Tüccar ve sermaye sahiplerinin oranı ancak yüzde 2. sınıfsal niteliği bakımından diğer partilerden esaslı ölçüde ayrılan TIP adaylarının mesleki dökümü şöyle:

İşçi-ergat-rençber 161, küçük esnaf 38, sendikacı 27, gazeteci ve vazar 23, avukat ve dâvâ vekili 33, serbest meslek erbabı 35, mühendis ve mimar 14, profesör - doçent 6, öğretmen 34, şoför 26, emekli memur 10, emekli subay 13, emekli general 4, memur 14, zanaatkar 39, doktor-43, doktoru 15, tüccar 6, mülk sahibi 1, sanatçı 3, işsiz 5, ev kadını 5.

Tarımda millî gelir tahminleri şişiriliyor!

Politikacılarımız millî gelirin yüzde 4 mü, yüzde 6 mı arttığı konusunda pek ciddi tartışmalar yapıyorlar, uzmanlar da millî gelir rakamlarının güvenilirlik derecesi üzerinde durmaktadırlar. Tarımsal gelirde, Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Devlet İstatistik Enstitüsü tahminleri geniş ölçüde ayrılmaktadır. DPT tahmini 1958 yılında DiE tahmininden 2,4 milyar, 1960 yılında ise 1 milyar lira daha küçüktür.

Tarım gelir tahmini, ekili alan verimle çarpılarak bulunmaktadı. Yerli ve yabancı uzmanların — ki bunlar arasında B.W. Kelly, D. Creamer gibi Amerikalılar da vardır — görüşü, ekili alan tahminlerinin, dolayısıyla tarım gelirinin yüzde 20 oranında şişirildiği merkezindedir.

Son olarak Doç. Dr. Gülten Kazgan, kullanılan traktör ve güdü hayvanı sayı ve gücüne dayanarak, ekilen araziye tahmine çalışmıştır. Gülten Kazgan'ın verdiği sonuç şudur: «Eğer 1955-63 döneminde çeki hayvanı çifti başına işlenen arazinin 5,5 hektar olduğunu kabul edersek, 1963'te çift hayvanı ile sürülen tarla sahası

14,5 milyon hektar, eğer 6 hektar olduğunu kabul edersek 16 milyon hektar demektir. Buna fraktörle işlenen 3,7 milyon hektarı eklersek, toplam tarla sahası birinci tahmine göre 18,2 milyon hektar, ikinci tahmine göre 19,7 milyon hektardır. 1963 genel tarım sayımı örnekleme sonuçları, tarla sahasını 15 milyon hektar kadar gösterdiğine göre, bu iki rakama oldukça yakın düşmekte, dir. Diğer taraftan bütün bu rakamlar, DiE'nin yıllık tahminlerinden 1963'te tarla sahası olarak gösterilen 24 milyon hektardan bir hayli uzaktır.

Çift hayvanı sayısı 2,6 milyon olduğuna göre, çift başına sürülen alan 5,5 hektar kabul edilirse, 1963 yılında DiE tahminleri 5,7 milyon hektar, eğer 6 hektar kabul edilirse 4,2 milyon hektarlık bir şişkinlik gösteriyor demektir.»

Şişkinlik daha çok hububatta, özellikle buğdayda görülmektedir. «Tarla sahasındaki tahmin şişkinliğini 5,7 milyon ve bunun tümünün de hububata ait olduğunu kabul edersek, hububat ekiliği ve dolayısıyla üretim miktarındaki şişkinlik yüzde 31 demektir; eğer tahmin şişkinliğini 4,2 milyon hektar kabul edersek, hububat ekiliği ve dolayısıyla üretim miktarındaki şişkinlik yüzde 23 kadar demektir. Bu ikinci tahmin, yabancı uzmanların yaptığı tahmine eşittir.» 1952-54 döneminde küçük olan şişkinlik, 1955-63 döneminde en az yüzde 23, en çok yüzde 31 olmak üzere önemli bir miktara ulaşmıştır.

Bu durum millî gelir rakamlarını etkilemektedir. Şişkinlik yüzde 23 kabul edilirse, bitkisel üretim değerindeki artışın yüzde 11,5'u, tarımsal üretim değerindeki artışın yüzde 7,5'u sun'dur. Bundan başka, millî gelirdeki ticaret ve ulaştırma kesimleri gelirleri de kusmen tarımsal gelire dayanarak hesaplandığı için, millî gelirdeki hâta oranı, daha da artmaktadır. Hâta, her yıl aynı oranda olmayıp artarak gittiği için, politikacılarımızın uzun uzun tartıştıkları kalkınma hızı oranları, aslında resmi rakamların altında kalmaktadır. Gülten Kazgan'ın verdiği sonuç şudur: «Kaç yıldır toplanması beklendiği halde bir türlü toplanıp millî gelir tahminlerini ıslâh edemeyen Millî Gelir Etüd Grubunun toplanma gereğini bu inceleme ortaya koymuş olmak gerekir.»

Seçim ve yatırımlar

Devlet Plânlama Teşkilâtı, 1965 yatırımlarının gerçekleşme durumunu izleyen altı aylık raporunu hazırlamaktan vazgeçmiştir. Rapor, yıllık olarak hazırlanacaktır. Halbuki yatırımların gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini izlemek için değil altı aylık üç aylık ve hatta aylık değerlendirmelere ihtiyaç vardır DPT, aksi yolu tutmuştur. Bunun da gerçek nedeni, önümüzdeki seçimler olsa gerek DPT ile görevli Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel, seçim arifesinde, yatırımlarda vuku bulan büyük aksamların dnyulmasını istemektedir. Plâncı Demirel, «meseleleri şuyum, vukuundan önemli önemdedir. Tıpkı nurlu istikbâller edebiyatçısı Mendires gibi...»

YENİ YAYINLAR:

SEVİM BURAK

YANIK SARAYLAR

Son yıllarda dergilerde yayımlanan hikâyelerin değişik havasıyla ilgili uyandıran Sevim Burak, 1961 - 1964 yıllarında yazdığı 6 hikâyeyi «Yanık Saraylar» adı altında bir kitapta toplamış. Kapak resmini ve desenlerini Ömer Uluoğlu'nun yaptığı kitabın fiyatı 10 liradır.

Kapitalizmde servet dağılışı

İş çevreleri, Amerikanın son icadı bir yalanı Türkiye'de yaymak için büyük çaba göstermektedirler: Sermaye piyasası kurulunca, kapitalizm herkesi servet sahibi yaparmış. Herkes servet sahibi kılınca da, sosyalizmin amaçları gerçekleşmiş olurmuş...

Şimdi bir de kapitalizmin babası ve sermaye piyasasının mucidi İngiltere'de, servet ve gelirin dağılışı ile ilgili istatistiklere bakalım. Cambridge Üniversitesi'nin İktisat Profesörlerinden Maurice Dobb'us Mehmet Selik tarafından dilimize çevrilen «Kapitalizm dün bugün» kitabı, bu konuda ilgi çekici rakamları açıklamaktadır. Bulletin of the Oxford University Institute of Statistics'te yayımlanan İngiltere'de servet dağılışı ile ilgili bir araştırmanın sonuçları şudur: 25 yaşından büyük İngilizlerin yüzde 60, 62'sinin serveti 3 bin liradan azdır. İngiliz vatandaşlarının yüzde 60, 62'si, milli servetin ancak yüzde 4,16'sını almaktadırlar! Servetin yüzde 16,30'u, yüzde 0,06'nın elindedir! 25 yaşın üstündeki nüfusun yüzde 1,34'ü servetin yarısından fazlasına sahiptir! Sermayenin yüzde 80'ini, nüfusun yüzde 10'u elinde tutmaktadır. Bu ilgi çekici tabloyu yayınıyoruz:

SERVET GRUPLARI	Servet gruplarındaki kişi sayısı yüzdesi (25 yaş ve yukarıda)		Her gruba düşen servet yüzdesi
	%	%	
3000 TL. ve daha az	80.62	27.79	4.16
3000—30000	8.87	1.38	10.99
30000—150000	0.90	0.38	21.59
150000—300000	0.38	0.06	11.35
300000—750000	0.06	0.06	16.43
750000—3 milyon	0.06	0.06	19.18
3 milyondan yüksek	0.06	0.06	16.30

Servet bu derece kötü dağılıncaya, gelir dağılışı da kötü olmak taktır. Servetsizler, emek karşılığı düşük ücret gelirleri sağlarken, mutlu azınlık servetleri sayesinde büyük gelirler elde etmektedir. Yine Bulletin of the Oxford Institute of Statistics'de yayımlanan bir araştırmaya göre, gelir sahiplerinin yüzde 1'i toplam gelirin yüzde 19'unu almaktadırlar. En üstteki yüzde 2,5 milli gelirin yüzde 25'ine el koymaktadır. Halbuki gelir sahiplerinin yüzde 50'si toplam gelirin ancak yüzde 25'ini paylaşmaktadır. Bir taraftan gelir sahiplerinin yüzde 2,5'i, yani bir mutlu azınlık vardır, öte tarafta yüzde 2,5'e kadar düşen gelirle yaşamaya çalışan büyük bir çoğunluk. «Dağılımı kişisel gelirlerle dağıtılmamış kârların toplamının yüzdesini» gösteren bu tabloyu da yayınıyoruz:

En yukarıdaki yüzde 1 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 19
En yukarıdaki yüzde 2,5 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 25
En yukarıdaki yüzde 5 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 31
En yukarıdaki yüzde 10 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 40
En yukarıdaki yüzde 25 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 57
En yukarıdaki yüzde 50 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 75
En aşağıdaki yüzde 50 gelir sahibi vergiden önceki toplam gelirden	% 25

simülasyonlar. Kapitalizmin büyük servet ve gelir eşitsizlikleri yarattığı aşikârdır. Zenginleri daha çok, fakirleri daha az vergilendirmeye ve sosyal güvenlik yoluyla gelir transferine gidilmesine rağmen, servet ve gelir eşitsizliği durumu pek az değişmiştir. Türkiye'de de servet ve gelir eşitsizliği kurulursa, herkes sermaye sahibi olmayacak, tam anlamıyla «her mahlûkta bir milyoner yaratma» sevdası gerçekleşmeyecektir. Küçük tasarrufları büyük tasarruflara karşı koruyan sosyalist demokrasiyi gerçekleştirme yalanına ar-
tılmış servet.

Türkiye'de servet ve gelir eşitsizlikleri yarattığı aşikârdır. Zenginleri daha çok, fakirleri daha az vergilendirmeye ve sosyal güvenlik yoluyla gelir transferine gidilmesine rağmen, servet ve gelir eşitsizliği durumu pek az değişmiştir. Türkiye'de de servet ve gelir eşitsizliği kurulursa, herkes sermaye sahibi olmayacak, tam anlamıyla «her mahlûkta bir milyoner yaratma» sevdası gerçekleşmeyecektir. Küçük tasarrufları büyük tasarruflara karşı koruyan sosyalist demokrasiyi gerçekleştirme yalanına ar-
tılmış servet.

Ali Nallı Erdem
Ya plân?..

Şimdi bir de Kalkınma Plânı na bakalım. 1965 programı, kamyon gibi karayolu taşıtlarının yurt içinde imâl edilmesini «İlke olarak» kabul etmekle beraber, binek otomobili imaline karşıdır: «Binek otomobili, daha çok dayanıklı lüks tüketim malı olduğundan, plân döneminde talebin en az sayıda karşılanması esas alınmıştır». Demek ki Kalkınma Plânı, 1967 yılında sona erecek plân döneminde «lüks tüketim malı olduğundan» binek otomobili talebinin en az sayıda karşılanmasını istemektedir. Ama bu «plândan çok pilâvci» bir bakanın 1967'de bol ve ucuz binek otomobili diye gösterilişi nutuklar atmasına engel değildir.

Şimdi bir de Kalkınma Plânı na bakalım. 1965 programı, kamyon gibi karayolu taşıtlarının yurt içinde imâl edilmesini «İlke olarak» kabul etmekle beraber, binek otomobili imaline karşıdır: «Binek otomobili, daha çok dayanıklı lüks tüketim malı olduğundan, plân döneminde talebin en az sayıda karşılanması esas alınmıştır». Demek ki Kalkınma Plânı, 1967 yılında sona erecek plân döneminde «lüks tüketim malı olduğundan» binek otomobili talebinin en az sayıda karşılanmasını istemektedir. Ama bu «plândan çok pilâvci» bir bakanın 1967'de bol ve ucuz binek otomobili diye gösterilişi nutuklar atmasına engel değildir.

Pirinç rezaleti

Pirinç piyasası, başıboş bir pazara üreticiyi de, tüketiciyi de perişan eden bütün sakıncalarını taşımaktadır. 1963 yılında üretim, tüketimin 10-15 bin ton üstünde olmuş ve çeltik fiyatları 80 kuruşa kadar düşmüştür. Fiyat düşüşü, 1964 yılında üreticiyi az ekim yapmaya itmıştır. Yıllık ihtiyaç 130 bin ton civarında olduğu halde, ancak 100 bin ton pirinç üretilmiştir. Bunun sonucu, fiyatlar 600-650 kuruşa fırlamıştır. Stok yapmak ve zamanında ithalata geçmek düşünülmemiştir. Yüksek fiyat, bu yıl üretimi teşvik etmiş ve 1965 ürünü yüzde 25 fazla olacağı anlaşılmıştır. Fakat seçim arifesinde, hükümet, yüksek pirinç fiyatlarından ürüne, 10 bin ton Amerikan pirincini, yeni mahsul piyasaya çıkmak üzereyken ithale karar vermiştir. Amerikan pirincinin rekabeti, fiyatların bu yıl onormal ölçüde düşmesine yol açabilir.

Görüldüğü ki devletin, diğer ürünlerle olduğu gibi, pirinçte de müdahale ahmları yapması gerekmektedir.

Özel teşebbüsün satın alma metodları!

Basını ilân yoluyla kontrol altında tutmakta, özel teşebbüs, gi-

derek artan bir tecrübeyle sahip olmaktadır. Bir skandal, bu yolla da yetinmeyen bazı müteşebbislerin tek tek gazetecileri de satın alma yolunu denediklerini ortaya çıkardı. Çanakkale Seramik Fabrikasının pek geniş yetkili yöneticisi İbrahim Bodur'un üzerlerine isimleri yazılmış zarflar içinde beşer yüz lira «dış kirası» verdiği, bu zarflardan birini alan gazetecilerden Haber muhabiri Ergin Konuksever tarafından açıklandı. Konuksever, olayı bir vazi ile mensup bulunduğu Türkiye Gazeteciler Sendikasına bildirdi ve Çanakkale Seramik'in zarfından çıkan 500 liralığı da sendikaya tevdi ederek bu haysiyet kırıcı tutum hakkında tedbir alınmasını istedi.

Türkiye Gazeteciler Sendikası, skandalı elbette meslek haysiyetini koruyucu bir tutumla karara bağlayacak ve gerekeni yapacaktır. Üzerinde durulması gereken, bir Mobil yetkilisinin «Bir milyon liraya bütün basını satın alırım» sözleriyle açığa vurulan zihniyetinin, diğer serbest teşebbüs erbabınca da benimsenmesi dir. Türk basınının topyekûn satılık olmadığını, bu efendiler, giriştikleri yeni tecrübelerle kısa zamanda anlayacaklardır. Fabrikasındaki grev sırasında, Çanakkale Seramik'in olayla ilgili bildirimlerini saeki habermiş gibi yayımlayan Dünya gazetesinin sahibi Bedil Falk ile istifadeli iş-

taşerler yaptığını belirterek, türüne katılan gazetecilere «Özel bir ilân bürosu kurup sadece bizden olanlara ilân vereceğiz» diyen çok geniş yetkili yönetici İbrahim Bodur, satın almayıacağı gazete ve yazarlara da savaş ilân etmektedir. Grev sırasında olup bitenleri objektif şekilde açıklayan, belgeler gösteren İhan Selçuk'a ağıza alınmaz kötü laflarla saldıran Bodur'un ve benzerlerinin Türkiye'de satın alınmayacak daha çok adam olduğunu artık öğrenmeleri gerekir.

Nazım Hikmet çilebi

Sovyetler Birliği, Yugoslavya'da ayırdığı yeni bir çilebe büyük Türk şairi Nazım Hikmet'in adını verdi. Yeni Tanın gazetesine Aziz Nesin'in Odessa'dan bildirdiğine göre, beyaz boyalı 20.500 tonluk, 18 mil süratinde ve 160 metre uzunluğundaki modern şilep Odessa'da yapılan bir törenle hizmete girmiş bulunuyor. Radyo ve televizyonla bütün dünyaya duyurulan törende, çoğu tanınmış yazarlar olmak üzere 200 davetli hazır bulunmuş ve Nazım Hikmet'in esi, geminin burnunda İstanbul'dan getirilmiş bir rakı şişesi kırmıştır. Gemide, bütün dünyadan gönderilmiş, ünlü yazarların imzalarını taşıyan kitaplarla bir kitaplık kurulmuştur.

GENE DEV CEKİLİŞ 7 MİLYON

GENE

STAV

TÜRKİYE

BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

60 Apartman Dairesi -
5 adet 100.000 lira - 10
adet 50.000 lira - 50 adet
10.000 lira - 100 adet
5.000 lira - 500 adet
1.000 lira - ayrıca 15 000
adet 100 lira.

ÇÜNKÜ DOYMALARI GEREK

Derleyen: Yük. Müh. Mehmet Erdemir

Türk halk oyunun yakından tanıdığı Alman Profesörü Fritz Baade yeni bir kitap yayınladı. Kitabın başlığı: «ÇÜNKÜ DOYMALARI GEREK», ikinci başlığı da «Açlığa karşı uluslararası savaşın stratejisi». Prof. Baade, bu kitapta Türkiye'nin kalkınma ve özellikle tarım meselelerine geniş yer vermekte, genellikle doğru tedbirler ileri sürmektedir. Yalnız Batılı iktisatçıların çoğunda görüldüğü üzere, istenen tedbirlerin gerekli sonucu vermesi için gerekli sosyal yapı değişiklikleri üzerinde durulmamaktadır. Örneğin, Prof. Baade'nin tarımda öngördüğü iş mükellefiyeti, toprak mülkiyeti köklü bir şekilde düzeltilmedikçe kısır kalmaya mahkumdur. Yatırımcı olmayan kompradorlar ve toprak ağaları ile, yatırımları arttırmak mümkün değildir. Empervalist ilişkiler, sanayileşmemizi önlemektedir. Baade'nin görüşleri, bu çerçevede içinde değerlendirilmelidir.

Y Ö N

-Politikacılara sunulur-

TURKIYE, «ÇOK BAHTSIZLAR» GRUBUNDA

Geri kalmış memleketlerin problemlerini incelemek ve özellikle tarım sektöründe alınması gerekli tedbirleri ortaya koymakla ün yapmış olan Prof. Baade, bu kitabında, geri kalmış ülkeleri kalkınma imkânları yönünden beş gruba ayırmaktadır:

Birinci Grup, dış yardımlar ve kendi gayretleri ile artık hibe mahiyetinde yardıma ihtiyacı kalmıyan memleketleri kapsamaktadır. Bunlar, sadece normal faiz ve sürelerle geri ödüyebilecekleri borç paraya muhtaçtırlar. Bu grupta Yunanistan, İspanya ve Meksika isimleri geçmektedir.

İkinci grup, toprak, yeraltı serveti ve su kuvvetleri bakımından geniş kaynaklara ve bunları geliştirecek hükümetlere sahip memleketler olarak tanımlanmaktadır. Bu memleketler, bir süre daha malî yardıma muhtaçtırlar.

Üçüncü grup, ikinci grupta olduğu gibi zengin kaynaklara sahip, fakat bunları değerlendirecek istikrarlı ve becerikli hükümetlerden yoksun memleketler olarak belirtilmekte, enflasyon içinde bulunan bu memleketlerde, enflasyonu dur denmedikçe yapılan yardım ve hibelerin verimlerinin tehlike de olduğu ifade edilmektedir.

Üçüncü gruba giren memleketlerin şu özellikleri de ayrıca belirtilmektedir:

«Bu memleketlere yapılan yardımlar dipsiz bir fıçıya akmaktadır, çünkü bu memleketlerin ekonomisine zengin ailelerden kurulu bir zümre hâkimdir. Bu zengin aileler, dış yardım sularını kendi çıkar değerimlerine aktırmasını ve bu yoldan büyük kazançlar sağlamasını çok iyi bilmekte, fakat bu kazançları kendi memleketlerinde değerlendirecekleri yerde dışarıya kaçırmaktadırlar. Hele buna ilâveten büyük toprak ağalarından müteşekkil küçük bir zümre, verimli toprakların büyük bir kısmını ellerinde tutuyor, çalışanların bu topraklardan yararlanmasını önüyor veya sınırlı sınırlı bir zihniyetle kullanıyorsa, önümüzde yardımların başarı umudunun bulunmadığı bir memleket var demektir...»

Prof. Baade ikinci ve üçüncü gruba dahil memleketlerin isimlerini saymamakta ve bunun nedenini şöyle açıklamaktadır:

Kendisi Alman Federal Meclisinin ve Dış Yardım Komisyonunun üyesidir. Bu iki gruptaki memleketler hakkında bir takım değer

yargıları vermiştir. Bu sebeple de bu memleketlerin isimlerini açıklayan dünya haritasını çizmekten kaçınmaktadır.

Dördüncü gruptaki memleketler, toprak servetleri yönünden fakir, fakat petrol bakımından zengin memleketlerdir. İran ve Irak bu gruba girmektedir.

Beşinci gruptaki memleketler, verimli toprakları bulunmayan, buna karşılık nüfusu hızla artan, önemli ham petrol rezervleri olmayan, ham maddeleri ve diğer ihracat malları kolaylıkla dış pazar bulamıyan memleketlerdir. Bu memleketlerde yiyecek maddeleri ancak hektar verimini arttırmakla çoğaltılabilir. Bu itibarla bu gruptaki memleketlerde yardım faaliyetlerinin daha yıllarca devam ve açlığa karşı uluslararası savaşın en şiddetli muharebelerinin bu cephelerde verilmesi gerekmektedir.

Prof. Baade çok bahtsız olarak vasıflandırdığı bu gruba Türkiye, Pakistan ve Hindistan'ı dahil etmektedir.

ARTAN BESLENME AÇIGIMIZ

Kitabın çeşitli yerlerinde birçok vesilelerle Türkiye'nin meselelerine temas edilmektedir. Ayrıca Türkiye'ye ayrılan bir bölümü özet olarak vermeye çalışacağız. Bu bölüm, «Türkiye, Beslenmede Artan Açık» başlığını taşımaktadır. Yazar Türkiye'nin beslenme bilançosundaki açığın ana sebeplerini Birleşmiş Milletlerin Gıda ve Tarım Teşkilâtı adına 1958/59 da hazırladığı raporda tesbit ettiğini belirterek bunları kısaca tekmarlamakta-

a) Başarıyla yürütülmüş sızma mücadelesinin de etkisiyle Türkiye'nin nüfusu yılda %3 oranında artmaktadır ve bu artış daha uzun süre devam edecektir.

b) Türkiye'nin gıda maddeleri üretimini hızı, nüfus artışının altında kalmaktadır. Bu durum, gerek ekmeğlik buğday ve gerekse et ve süt üretiminde böyledir.

c) Türkiye'de sulanıyan topraklar arasında ekilecek arazi kalmamıştır. Aksine, 16 - 18 milyon hektar olarak kalması gereken ekilebilir arazi memleketimize sokulan 45.000 traktör vasıtasıyla 24 milyon hektara çıkarılmıştır. Bu şekilde munzam olarak ekime tâbi tutulan arazinin önemli bir kısmı yamaç yerler olduğundan su ve rüzgâr erozyonu felâket halini almıştır. Erozyona engel olabilmek için 4 milyon hektar kadar arazinin orman veya otlak haline getirilmesi gerekmektedir.

d) Otlak alanı üçte bir oranında eksilmiştir. Hayvan sayısı, özellikle keçi ve koyun, çok fazla arttırılmıştır. Bu sebeple ot lâkardaki bitkiler kemirilmekte, hayvan beslenmesi yıldan yıla güçleşmekte ve otlaklarda da erozyon meydana gelmektedir.

Otlakların verimini arttırmak için hayvan sayısının 1/3 oranında azaltılması ve bu arada bilhassa keçilerin hemen tamamen yok edilmesi gerekmektedir.

e) Türkiye'nin gıda maddeleri üretimini arttıracak tek yol sulamadır.

Şimdiye kadar Türk hükümetinin faaliyeti, baraj inşaatına inhisar etmiştir. Sulanın dağıtımı için lüzumlu kanal şebekesi yoktur. Bu sebeple yeni sulanan geniş alanlar şimdiden tuzlanmaktadır.

f) Türk hükümeti FAO tarafından teklif edilen tedbirleri aldığı takdirde gıda maddesi açığı azaltılabilir. Ancak bu uzun seneler ister. Maamafih Türkiye bu tedbirleri alsa ve şimdiye kadarkinden daha fazla dış yardım da görsün gıda meselesini öyle üç beş senede çözümlüyemez. Bunun için 10 - 15 sene gereklidir. Birinci beş yılda açığın artması durdurulabilir, ikinci beş yılda sabit tutulur ve üçüncü beş yılda sıfıra indirilebilirse bu iyi bir başarı olur.

Bundan sonra kitapta Türkiye'nin 1950 yi müteakıp bir ara hububat ihracatına geçtiği kaydedilmekte, fakat çok geçmeden bu durumun erozyona sebep olan aşırı ekim alanından ileri geldiğinin anlaşılmasına işaret edilerek açlık tehlikesinin hububat ve diğer gıda maddeleri ithalatı ile önlenmesi belirtilmektedir.

Daha sonra kuraklık olayına temas edilmekte ve ortalamamız altındaki kurak senelerin, hattâ birbirini takip eden iki kurak senenin görüldüğüne işaretlerle şu bilgi verilmektedir:

Alman ilim adamları Türkiye'nin 600 senelik yağmur durumunu tesbit etmek imkânını bulmuşlardır. Bu maksatla Ankara civarında rastladıkları, asırlarca devam eden orman katlâmından kurtulmuş 600 yaşındaki bir ağacı delerek bunun her bir seneye tekabül eden haşep tabakalarını incelemişlerdir. Bu incelemeler, 20 - 30 senede bir kurak senelerin arka arkaya geldiğini göstermiştir. Gerçi böyle senelerin ne zaman tekerür edeceğini kimse önceden kestiremez. Fakat bu tehlikeyi gözden uzak tutmak hâfiflik olur.

Türkiye'nin gerçek «yaşama kabiliyetine» kavuşması yani ithal malî gıda maddesinden kurtulması, her sene orta derecede yağmur alarak yerleri ekme ve hayvanî gıda sağlanmasına, bolluk yıllarında bir miktar gıda maddesi epolmasına, hattâ belki de bir parçacık ihracatı etmesine bağlıdır.»

Daha sonra sulama yapılmıyan yerlerde hektar başına verimini arttırılıp arttırılamıyacağı incelenerek buralardaki nüfusa çiftliklerinin çalışmalarına temas edilmekte ve Amerika'nın kurak bölgelerinde yetiştirilmiş iyi teknisyenlerin idaresinde olmasına rağmen, hektar verimin on beş yıldan beri

ancak % 10 kadar arttırılabildiği ve kuraklığa tâbi olmaktan kurtarılamadığı belirtilmektedir. Kurak bölgelerde yeni metodlarla verimi arttırmak mümkün olmadığını göre, tek çare kalmaktadır: Sulama.

«Türkiye'de sadece 1 milyon hektar arazi bütün sene sulanabilmektedir. Bir ikinci milyon hektar da ilkbahar suları ile iyi kütü sulanmakta, ancak bu şekildeki sulama yalnız buğday ve yulafa uygulanmaktadır. Halbuki bunlar sudan çok az faydalanabilen bitkilerdir. İyi-kötü «Organize» bir sulamanın yapıldığı yerlerde de sudan en az faydalanabilen bitkiler sulanmaktadır. Türkiye'de sulamanın % 3'ü buğday ve yulafa, % 40 kadar pamuğa hasredilmiştir. Sulamadan en çok faydalanabilecek mısır, pirinç ve hayvan yemi bitkilerinde ise ancak % 10 kadar sulama yapılmaktadır»

Pamuk aslında sulamadan yararlanabilen bir bitkidir. Ancak topraktan iyice beslenmesi gerekir. Türkiye'de ise monokültür yapılmakta ve senelerce arka arkaya aynı bitki yetiştirilmektedir. Pamukçular hayvan beslemeliklerinden ahır gübresi de hemen hemen yok gibidir. Sun' gübre ise şimdiye kadar yeter derecede kullanılmamaktadır. Bu sebeplerden hektar verimi düşük olup 200 Kg. civarındadır. Halbuki Kaliforniya'da hektar başına 600 Kg'm üstünde bir verim elde edilmekte, Mısır'da Kaliforniya'dan da yüksek verimler sağlanmaktadır.»

KEBAN BARAJI

Bundan sonra yazar sulama imkânlarını araştırmakta, Hırfanlı ve Sarıyar barajlarından sulama yapılmadığını, sulama yapılan diğer barajlar bölgesinde ise beton kanallar bulunmadığını, bunun su kaybına sebep olduğunu, İtalya, İspanya ve Amerika'daki gibi Türkiye'de entegre sulama yapılması gerektiğini, ancak bunun çok pahalı olduğunu ve hektar başına ortalama 1000 dolar yatırım gerektirdiğini belirtmektedir. Bu arada Keban projesine Fırat havzası amenajmanına dokunulmakta, üç memleketten geçmekte olan Fırat hakkında şöyle denilmektedir:

«Türkiye, Suriye ve Irak Fırat sularının bölüşülmesinde anlaşmazlıklar Türkiye, nehrin mansap tarafında bulunan Suriye ve Irak'a suyun büyük kısmını bırakmak zorundadır. Türkiye bunu yapabilir, çünkü Keban ve Suriye hududu arasındaki dar Fırat vadisinde Türkiye'nin verimli bir yatırımla sulayabileceği önemli arazi yoktur. Suriye ve Irak'ın ise beslenmek yönünden Fırat sularına şiddetli ihtiyacı vardır. Buna karşılık Türkiye, Fırat üzerindeki barajına elektrik üretiminde kullanılmaktadır. Maliyeti çok düşük olan bu barajdan elde edilecek enerji ile bitkilerin muhtaç olduğu gıdayı yani sun' gübreyi yapmaya yarayacak amonyak üretilir. Bu bölgede fosfat yatakları da keşfe edilmiştir. Bundan başka elde edilen enerji bakır üretiminde de kullanılabilir ve bu arada alt madde olarak elde edilen asit sülfürik süperfosfat üretimine yarar.»

BUGDAY DEĞİL, GÜBRE VERELİM.

Bundan sonra Türkiye'nin et, süt ve yağ

«Türkiye'de yılda bir milimetre kalınlığında toprak, erozyonla kaybolmaktadır. Türkiye'nin ortalama toprak kalınlığı 20 santimetre olduğuna göre, her üç yılda bir Türkiye'nin bir ili kadar arazi kayboluyor demektir. Türk Ordusu ise, vatan hudutlarında, özellikle Rus hududunda her karış toprağını korumak için nöbet bekliyor.»

«NATO müttefikleri, Türkiye'nin 18 Tümen beslemesini memnuniyetle karşılıyorlar, fakat Türkiye'nin bu uğurda bütçesinin dörtte birini harcadığını hiç düşünmüyorlar. Bu durum, Türkiye'nin açlık ve yoksulluktan kurtulma çabalarıyla bağdaşmaz... Kore muharebelerinde General Mac Arthur Ordusunun büyük bir kısmının, Türk Tugayının kendini feda etmesi sayesinde esir olmaktan kurtulduğu hatırlanmalıdır.»

gibi her şeyi insan durumu içerisinde, bu anlamda da bütün açık bulduğuna ifade etmektedir. Türkiye'deki et tüketiminin 1964 yılına kadar 10 kg. olduğuna, bir sığırın 10 kg. et verdiğine, bir koyunun ise 17 kg. et verdiğine, insan başına gıda ihtiyacının 100 kg. olduğunu yazmaktadır.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

... Bu arada belirtmek ki hayvansal gıda maddelerinin üretimini arttırmak için hayvan beslenmesini iyileştirmek, aksine önemden önemine göre gıda katkıları yapmak gibi önlemler, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir. Bu nedenle, hayvan beslenmesini iyileştirmek için yeterli değildir.

nin genişletilmesi ise imkânsızdır.» Birinci beş yıllık plân döneminde gıda maddeleri üretimini, plân hesaplarının aksine nüfus artışının gerisinde kalacağına ancak ikinci beş yıl sonunda veya üçüncü beş yılda tarım üretiminin nüfus artışını geçebileceğine işaret edildi. Sonra, dış ticaret açığı ele alınmakta ve bu açığın kalkınma plânında hesaplanan 250 milyon doların çok üstüne çıkacağı ileri sürülmektedir. Bu konuda yazarın görüşü şudur:

«Türk plâncıları milli gelirin % 7 artırılması için, 1963'de 567 milyon dolar olan ithalâtın 1967'de 704 milyona çıkarılmasını öngörmüşlerdir. Bu, nüfus başına ithalâtın 12 dolara çıkarılması demektir. Yunanistan'da milli gelirin % 6-7 artırılması için, ithalâtın nüfus başına 90 dolara çıkarılması ve bu temponun devamı için 130 dolara yükseltilmesi gerekmiştir. Bu itibarla plân döneminin son yılında öngörülen nüfus başına 20 dolar, çok düşüktür. Kanada'da bunun 25 - 30 dolar olması yani 800 - 900 milyon dolarla yükselmesi beklenmelidir.

«Bir Amerikan Tümeninin Amerikalılara maliyeti 500 milyon dolar, bir Alman Tümeninin Almanlara maliyeti 250 milyon dolardır. Alman Tümenini ölüdürsek, Türkiye'nin Batı Savunmasına katılma payı 18 X 250, yani 4,5 milyar dolardır.»

1967'de 457 milyon dolar olarak hesaplanan ihracat geliri de fazla yüksektir. Çünkü son senelerde Türk ihracat mallarının ana kalemlerinden olan tütün ve kuru meyvaların satış fiyatları artmaktadır. Maden ihracatı bu seviyeyi bulsa da dış ticaret açığı 350 - 450 milyon civarında olacaktır.»

Bundan sonra bütün tarım sektörünün milli gelire katkısının gerçek durumu da nazarı itibarı alınarak birinci beş yıllık plân döneminde milli gelirin % 7 yerine % 4 civarında bir artış kaydedileceği belirtilmektedir.

18 TÜMENİN MALİYETİ
Son bir bölümde ise dış borçlar, dış yardımlar ve Türkiye'nin çabalarından bahsedilmektedir. Bu bölüm şöyle başlıyor:

«Beş yıllık plânın Türkiye'nin dış borç ve yükümlülüklerinin plân dönemi sonuna kadar azaltılacağı ve 2000 yılına kadar da tamamen ödenmesi hususundaki tahmini, tamamen gerçek dışıdır. Halen Türkiye'nin dış borç tutarı ve faizleri yılda 150 milyon dolardan fazladır. Gerçekte bunlar ödenmemekle yeni kredilerle kapatılmaktadır. Türkiye'nin dış borçlarını böyle bir çığ sistemine gö-

re değil de gerçek ödeme fazlalarından ödeyeceği günler, yakın gelecekte görünmemektedir. 2000 yılına kadar Türkiye borçlarını ödeyemeyecek, fakat Türkiye'ye yardım eden memleketler bu kredileri kendi vergi mükellefleri hesabına amortize etmek zorunda kalacaklardır. Bu durumda, Türklere çok, kredi veren memleketler ve bilhassa NATO müttefikleri sorumludur. Bu müttefikler Orta Doğu'daki ortak savunma cephesinde Türkiye'nin 18 tümen bulundurmasını memnuniyetle karşıyorlar, fakat Türkiye'nin bu maksatla bütçesinin dörtte birini sarfettiğini hiç düşünmüyorlar. Bu durum, Türkiye'nin açlık ve yoksulluktan kurtulma çabalarıyla bağdaşmaz.

Meksika'nın kalkması, bütçesinin dörtte birini tutan 4 milyon doları milli eğitim ve araştırmaya harcaması, buna karşılık askerî giderlere sadece 1 milyar dolar ayırması ile mümkün olmuştur. Türkiye'deki oran ise tamamen tersinedir. 1962 bütçesine göre Türkiye milli eğitimine 660 milyon lira, askerî giderlere ise bunun dört katı olan 2.5 milyar lira ayırmıştır.

Nato plâncıları bu jengesizliğin savunma yönünden de zararlı olduğunu anlamışlardır. Çünkü açlık ve fakirliğin bu derece artması, bir gün mutlak surette Türk tümenlerinin askerî değerini hayal haline getirecektir. Türkiye'nin savunma giderlerinin müttefikleri için ne değer taşıdığını ve bunların Türkiye'ye nasıl ödenmesi gerektiği hakkında bir fikir edinmek istersek Kore muharebelerinde General Mac Arthur ordusunun büyük bir kısmının, Türk Tugayının kendini feda etmesi sayesinde esir olmaktan kurtulduğunu hatırlamak yeterlidir.»

Türkiye'nin NATO savunmasına sağladığı faydayı da Prof. Baa'de şu şekilde hesaplamaktadır:

Bir Amerikan tümeninin Amerikalılara maliyeti 500 milyon dolar, bir Alman tümeninin Almanlara maliyeti 250 milyon dolardır. Almanyanın giderlerini esas alırsak Türkiye'nin, batı savunmasına katılma payı 18 X 250 milyon, yani 4,5 milyar dolardır. Şayet Türkiye'nin müttefikleri, bu memleketin 150 milyon doların üstünde olan borç taksitlerini silerlerse bu, Türkiye'nin batım savunmasına yaptığı yardım yanında öyle yüksek bir miktar değildir. Muhakkak ki bu, Türkiye'nin fakirlik ve açlıktan kurtulmasını mümkün kılacak bir yardım olurdu.

Tabii buna ilâve olarak ayrıca yardıma da ihtiyaç vardır ve bir yardımın da hibe şeklinde alınması gereklidir.

Türkiye'yi tam bir hayatiyete kavuşturmak için gerekli hibe şeklindeki yardım yılda 400 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir. Bu seviyede bir yardımın 10 - 15 sene süre ile Türkiye'ye sağlanması gerekmektedir. Türkiye'nin, sığhatli bir dünyanın sığhatli bir üyesi haline gelebilmesi için 4-6 milyar dolar tutarında hibe yardımına ihtiyaç vardır.

Ancak böyle bir yardımın dipsiz bir fiçıya akması için Türkiye'nin kendi kaynaklarını da seferber etmesi gerekir. Türk plâncıları benim Türkiye'nin tarım sektörü

ler. Halbuki bu gibi otlaklarda 24,1 milyon hayvan yaşamakta, yani 9,1 milyon hayvan yeteri kadar beslenmemekte ve otlaklar aşırı faydalanmadan Jolayı harap olmaktadır.

Türk plâncıları bu yüzden mer'a hayvanları sayısının azaltılması gerektiğini teklif etmeye cesaret edememişlerdir. Sosyal güçlükleri öne sürüyorlar. Yarı aç hayvanların et ve süt verimini tarım sektörü gelirinin arttırmasında iyimser bir şekilde hesaba katıyorlar. Bu alanların aşırı şekilde kullanılması sonucu yakın bir gelecekte kayahlara dönüşeceğini hesaba katmıyorlar.

Ve nihayet beş yıllık plân, köylerdeki âdil iş gücünden entrastrüktür yatırımlarında nasıl yararlanılacağına dair pratik hiç bir teklif yapmıyor.

FAO raporunda bu konuda şunlar yazıldı: «Türkiye'de halen askerlik hizmeti iki yıldır. Bu süre üç sene çıkarılırsa ve bunun yarısı asker ocağında, diğer yarısı da bir iş yerinde geçirilirse, böylece Türk ekonomisinin yapısının gelişmesine esaslı bir yardım yapılmış olur. Bu milli çalışma mükellefiyeti, sadece askerlik çağına yeni girmiş gençler değil, askerliğini yapmış ihtiyatlı da bulunmayan ve köylerde iş olmayan mevsimci çalışmaya çağırılmalıdır.»

Bu iş gücünün çalıştırılması ile erozyon durdurulabilir.

Yazar, defalarca Türk makamlarına erozyon tehlikesini ve bunun ancak askerî organizasyonla önenebileceğini anlatmıştır. Amerika ve Türk uzmanlarının hesaplarına göre, yılda bir milimetre kalınlığında toprak erozyona kaybolmaktadır. Türkiye'nin ortalama toprak kalınlığı 20 santimetre olduğuna göre her üç sene bir Türkiye'nin bir vilâyeti kadar arazi kayboluyor demektir. Türk ordusu vatan hudutlarında ve özellikle Rus hududunda her karış toprağını korumak için nöbet bekliyor. Generallere bu durumu iyice anlatmak gerek.

Fakat bugün baştaki generaller de, büyük bir parti muhalefetine olduğu müddette halk milli toprağın erozyona karşı savunmasına çağırılmak için kendilerini yeter derecede kuvvetli hissetmiyorlar. FAO'nun bu tavsiyeleri, Türkiye'de iktidar ve muhalefet partilerinin yıllardan beri Cumhuriyet rejiminde olduğu gibi bu konuda da çekinmemek hususunda anlaşmaları gerekmektedir.»

Türkiye ile ilgili bölümün sonuç kısmı da şöyle başlıyor:

«Türkiye'nin hayatiyetini kazandıran bir memleket haline gelmesi, yardım eden memleketlerin şimdiye kadar sandıklarından çok daha fazla yardım yapmalarını gerektirmektedir. Ve Türkiye'nin de şimdiye kadar sandığından çok daha fazla çaba göstermesi zorunludur. Bu iki şart yerine getirilmedikçe, Türkiye'nin kalkınması tamamen hayaldir.»

Bundan sonra güçlükler, kısaca tekrarlanmakta ve iki münazam gelir kaynağına ulaşılması için Türkiye çok elverişlidir. Konu kitabın ayrı bir bölümünde bütün Akdeniz memleketleri için ele alınmıştır. Burada plânın sonuncu senesinde Turizm gelirinin 48 milyon dolar olacağı ve Türk turistlerinin ise hariçte 28 milyon dolar harcayacakları belirtilmektedir, böylece net turizm gelirinin 20 milyon dolardan ibaret olduğuna işaret edilmiştir. Bu sektörde gerekli yatırımların yapılması halinde gelirin çok daha artacağı belirtilmektedir. Yalnız durumunu incelemek maksadıyla Rodos adası ve Türkiye'nin bunun karşısında bulunan kısmının haritası üzerinde Rodos'taki yol sıkılığına işaret edilmiştir.

Bundan sonra dış memleketlerde çalışan Türk işçilerine temas edilerek şöyle denmektedir: «Türk işçileri batı memleketlerinde ve Almanya'da çok sevilmektedir. Sayıları da hızla artmaktadır. Almanya'daki Türk işçilerinin sayısı 1963'de 63.000 den, 1964'de 100.000'e yükselmiştir. Bu sayı neden 200.000 veya 300.000 olmasın?

Türk işçileri İspanyol işçileri gibi tutuludurlar. İspanyol işçileri memleketlerine yılda 1000 dolar gönderiyorlar... Türkiye Merkez Bankası Türk işçilerine gerekli primi verirse ve işçilerin sayısı arttırılırsa, onlar da memleketlerine yeter miktarda döviz transfer ederler...»

Konuyu özellersek denebilir ki, Türkiye bugün nüfus patlaması ve erozyon bakımından, açlık ve fakirliği yenme hususunda çok güç şartların hâkim olduğu Beşinci grup memleketlere dahil olmakla beraber bu memleketler arasında başarı şans bakımından en önde gelmektedir. Beş Yıllık Plânın sonunda plâncıların Türkiye'nin büyük bir mesafe alacağını ifade eden fikirleri paylaşmıyabilir. Fakat on sene ve on geç on beş sene sonra muhakkak ki bu mümkün olacaktır. Kendi kendine yardımla birleştirilmiş yardım, Türkiye'de dipsiz fiçıya akıyacaktır.»

MACARİSTAN ve SOVYETLER BİRLİĞİ YOLCULUĞU

Macaristan'da On Beş Gün

3

Melih Cevdet Anday

PEŞTE'DE BAŞKA YERLER

Üniversitede Türkoloji bölümünü ziyarettik; profesörler, doçentler ve öğrencilerle konuştuk, kütüphanelerini gezdik. Orada geçirdiğim güzel saatleri unutamıyacağım. Bir dertleri vardı, Türk edebiyatını günlük gününe izleyemediklerinden yakınıyorlardı. Yayınevleri olan arkadaşlarımdan rica ederim, kitaplarından Peşte Üniversitesi Türkoloji bölümü kütüphanesine yollarlarsa iyi ederler.

Kukla tiyatrosunu ne denli önem bitiremem; o tiyatroyu Türk seyircisinin de görmesini çok isterdim. Böyle bir işe girecek ve böyle bir çağrıyı düzenleyecek kurum ya da kişi çok yararlı olacaktır kamımdayım.

Peşte Elçimiz sayın Nedim Evciner'in ve sayın eşinin nazik davetleri ile bir akşam Peşte'nin en tanınmış restoranlarından biri olan Matyas Pince'ye gittik, orada Avrupa'nın en ünlü çigan orkestrası diye tanınan orkestrayı dinledik ve çağrıya yakın olduğumuz için pek konuşmadık, konuşabildiğimizi anlatmadık. Ben odum olası hoşlanmam çigan müziğinden. Peşte'de ise en sık dinlenen müzik budur. Belki yalnızca bunun için gelenler de vardır oraya. Çigan müziğinden, Macaristan'daki çingenelerin durumuna geçelim: Çingeneler, yerleşme sorununda güçlü çıkıyorlarmış... Bir yıl önce Bulgaristan'da da benzeri hikâyeler dinlemiştim. Bir köy gösterip «Oturl!» diyorunuz, bir de bakıyorsunuz ki ertesi gün çingenelerin yerinde yeller esiyor, kodunsa bull Bulgarlar, uyanmışlar, direnmişler, sonunda başarmışlar işi, yerleştirmişler çingeneleri. Duyduğuma göre Macar çingenelerinin bir çoğu gene de gezgindir. Ne yapınlar, içleri sıkıyor demek bir yerde oturmaktan, tamam onlara bu gezginlik hakkını. Diyeceğim ama, bir uçundan tâ öbür ucuna keştiğim Macaristan'da bir tek dilenci çıktı karşımıza, o da küçük bir çingene kızdı; Estergon'dan dönerken bir kahve içmek üzere durduğumuz Szentendre'de gördük onu... Kahvehanenin kapısına dayandı, avucunu uzattı içeri, yayık yayık bir şeyler söyledi, sonra da oynaya zıplaya uzaklaştı gitti.

Bizde merak edenler olur, Peşte lokantaları pahalı mı, ucuz mu? Büyük lokantalar pahalı, ama her keseye göre yemek yenecek yerleri de var Peşte'nin. Bir örnek: Bir gün, Petöfi'nin eskiden arkadaşları ile toplandığı, birçok şirlerini yazdığı eski bir kahve ve şimdiki şehrin büyük bir lokantası olan Petöfi kulübünde üç kişi ögle yemeği yedik. Çok güzel bir yemekle, çok güzel bir şarap, deseri ve kahvesi 130-140 lira tuttu. Buna karşılık, Petöfi kulübünün hemen yanındaki başka bir lokantada bu işi 20 - 30 liraya görebileceğimizi söylediler.

Mağazalar hep kalabalıktır. Her çoklarının önünde kuyruklar var. Aradığınız her şeyi bulabilirsiniz. Bakkal dükkânlarında (onlara dükkân değil, mağaza demek daha doğru olur) her çeşit hazır yemek vardır. İçkiler genel olarak pahalı; ancak çok da süslü şifeler, kabtar içinde satılıyor. Bir gece de Gellert tepesindeki bir gece kulübüne gittik; küçük bir yerdi, müzik orta haldiydi, atmosferiyon yoktu, gideri bizim büyük gece kulüplerinkine yakın bir şey tuttu.

Peşte'den ayrılmaya sıra geliyor artık; oradan kuzeye, Estergon'a, sonra da gineye, Pecs'e (Pecç okunur) gideceğiz. Ama Peşte'yi bitirmeden önce şu hikâyeyi de anlatayım:

Büyük bir günlük gazetesinin yazarı sizinle konuşacak dediler. Randevu saatinde otelin salonuna indim, orada Avrupa yayınevi direktörlerinden bayan Carrig Sara ile altmışık, zayıf bir kadın oturuyordu, bir de ressam gelmişti beraberle-

rinde, biz konuşurken resimlerimizi yapacaktı. Bu röportajcı hanım, Türkiye üstüne hemen hemen hiç bir şey bilmiyordu ve bu yüzden de çok genel sorularla işe başladı: «Türk edebiyatında ne gibi akımlar var?» ya da «Türk edebiyatı nereye gidiyor?» gibi... Soruların cevapları da soğuk olunca kadın büsbütün sikiydi, daha garip sorulara geçti. Sözelgele:

— Türkiye'de haremimiz var mı? diye sordu.

— Benim yok, kimsenin de yok, Türkiye'de harem çoktan kalktı.

Kadın biraz düşündü:

— Türkiye'de bir kahvede, bir lokalde benimle konuştunuz gibi rahat konuşabilir misiniz? dedi.

— Nasıl yanı?

— Polisten korkmaz mıyız?

Böyle saçma sapan bir iki şey daha konuştuktan sonra, eskiden aristokrat olduğu söylenen bu aceip kadın kalktı gitti. Onu uğurlarken yanlışlıkla ayağına basmışım, ona da şikâyetlendi. Ben de Bayan Carrig Sara'ya, ne yazarsa yazsın, bu kadının yazdıklarının çıkmasını istemediğimi söyledim. Bu konuşmadan bende kalan izlenim şudur: Biz çok, ama çok az tanıyoruz. Özellikle halk demokrasisi ülkelerinde uzun yıllar süren jermansızlıktan ötürü. Yurdumuz üstüne az ve yanlış bilgi vardır. Sosyalist ülkelerle temastan çekinilmesini anlamam, bu yüzden zararlı çıktığımızı ise gördüm.

«BRE DİLBER AMAN...»

Bizim sevimli Polgar Judith ile, Macar Kültür Münaşebeleri Enstitüsünün bize ayırdığı arabaya atılarak Tuna boyundan Estergon yoluna düştük. Sevdiğim en güzel türkülerden biri olan

Estergon kafesi
Bre dilber aman
Subaş durak
Kemirir bağırmı
Bir sinsi firak

türküsünü, daha yolda iken mihandarımıza anlatmaya çalışıyordum. Bu türküvü Macarlar bilmiyorlar, elbette bilmezler ama yollasak, tanıtacak hoşlarına da giderdi belki. Ancak Peşte Elçimiz sayın Nedim Evciner'den dinlediğime göre, Adnan Saygun oraya geldiğinde acımış bu konu, ama Saygun, tek sesli olması dolayısıyla bu türkünün Macarları sarımsıcağını söylemiş. Oysa bizim Kadıköy'deki evde türküler meraklı arkadaşlarla beraber bulduğumuz bir gece, Macar elçiliği memuru olan Bay Andras Ilyes'in «Estergon kalesi» diye dinlerken gözleri yaşarmıştı. Ya arkadaşımız Polgar Judith ise o gün, benim bir şiirimin Türkçesini ezberlemeye çalışıyordu. Yontucu Tiborların evinde iken, Bay Tibor, Türk şiir antolojisindeki şiirlerini açmış, bunlardan bir ikisini bir de benim solumdan dinlemek istediğini söylemişti. Onlara orada okuduğum şiirlerden bir Hiroşima adlı şiirimi ve Bayan Polgar Judith'i sarmıştı. Elindeki kâğıtın, vuruşlara adanmış basarak okuyor otomobilde.

Büyük babam, babam ben...

«Babam lar kulağımın dibinde patlıyor, bereketi dört dize yazmışım divanım içinden, biter biter Judith baştan söyler,

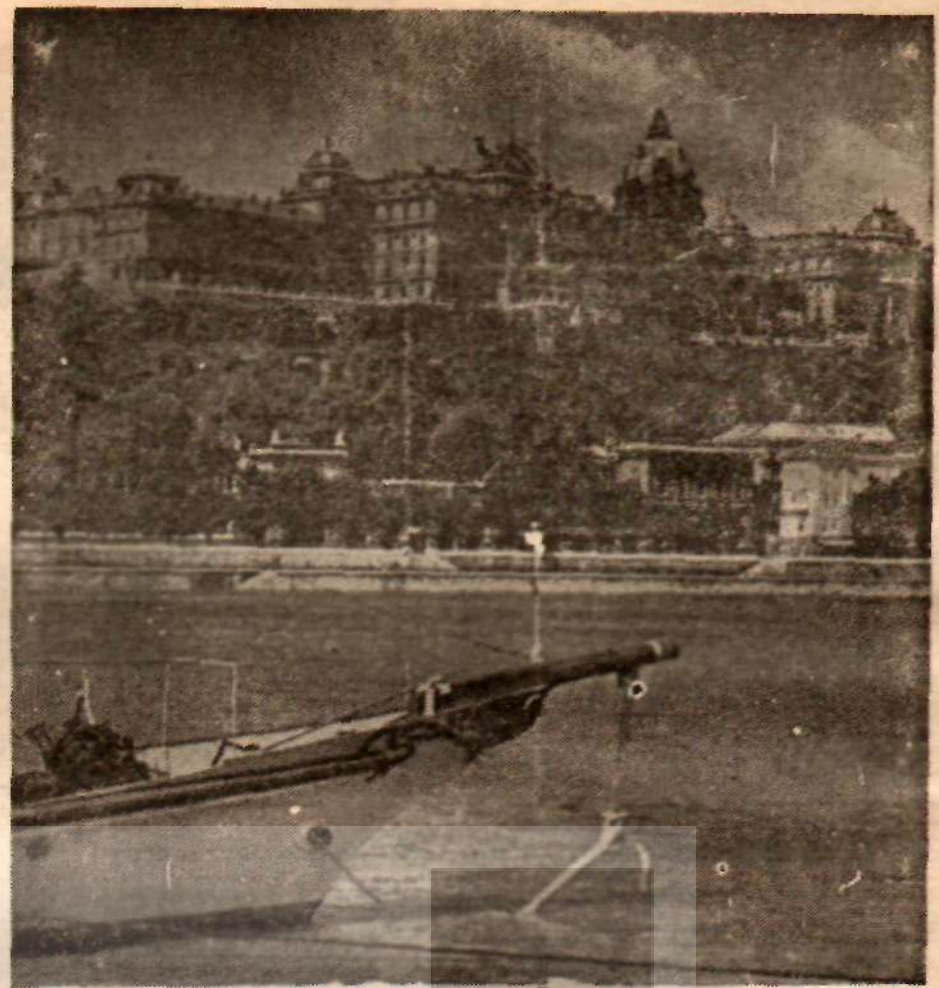
— Babam...

— Havir, büyük babam...

— Büyük babam, babam, ben... Küçük oğlan, kız damat...

Bir şey değil aileden soğukluk gelecek. Ne yapayım, Estergon türküsünü söylüyorum kendi kendime Tuna'da habire akıyor yanı başımdan «Akma Tuna akma bre şahin aman!» Nedense başka Tuna türkülerinde de Tuna'ya hep «dur!» denir, akması istenmez onun. Sabahattin E-yüboğlu farkına varmıştı Oysa Tuna akıyor, hiç bir türkü durduramamış onu.

Yolumuzda belli başlı üç yer var: Szentendre, Visegrad (Vişegrad okunur),

Budapeşte'den bir görünüş

Esztergom (Biz Estergon diyoruz). Bunlardan ilki, yüz, yüzelli yıldır çok az değişmiş, evler barok ve rokoko üslûbunda olan küçük ve şirin bir kasabadır. Sanatçıların, özellikle ressamların dükkân oldukları bir yer. Daha Roma'ların gündünde oturma yeri imiş, kazılar yapıyor. Ondan sonra Tuna'nın hemen kıyısında Visegrad'a geliyoruz. Eski kalesi, kral sarayı ile Visegrad ve genel olarak bu bölge ortaçağın canlandırılmış gözlerde, Macar kraları yüzyıllarca burada oturmuşlardı. 1308'de kral Charles Robert'in yaptırdığı, akasından kral Sigmund'un genişlettiği ve son biçimini kral Matthias'ın (1458 - 1490) zamanında alan bu saray, yıkıntıdan yok olmak üzere iken kurtarılmış ve yeniden kurulmuştur. Sarayın en parlak günleri elbette kral Matthias'ın günleridir. İkinci Mehmed'in İstanbul'u aldığı ve orada bir yeni çağ bilim ve sanat merkezi kurmağa çalıştığı yıllarda, bu sarayda bir takım İtalyan sanatçıları ve humanistleri Rönesans kültürünü geliştiriyorlar ve Macaristan'a yayıyorlardı. Kral Matthias'ın karısı Beatrice, Napoli kralının kızıydı. Bir Estergon kardinalinin yazdığına göre, üç yüz elli odası varmış sarayın (bugünkü durumu ile tahmin edilemez), bir beviz, bir kuzum mermerden olan iki çeşmesinden, törenlerde şarap akarmış... Visegrad, Tuna ile tepeler arasında sıkışmıştır. Tepede Solomon kalesi var.

Visegrad'dan bir çeyrek sonra Estergon'a vardık. Burası İmparator Charlemagne'nin batı kalesiydi ve o zamanlar, Latince Strigonum'dan bozma Oster Ringum diye anılırdı; Estergon oradan gelme. Dokuzuncu yüzyılda Macarlar Urallardan geldiklerinde, ucbeyi Arpad'ın konağı oluyor burası. Ben hemen Estergon kalesini aramağa başladım. Geçen yüzyılın ilk yarısında yapılmış olan büyük ve tatsız katedral bütün görünüşü kapıyordu. Oysa burada ünlü kaleden başka, Roma, ortaçağ Macar ve Türk kalıntıları vardı. On ikine yitirdikten kalma gotik üslûbunda bir saray, kral Bela'nın sarayı. Uzun yıllar toprak altında unutulmuş olan bu sarayın dar merdivenlerinden çıkıp bir kalenin ağzına geldik ve orada başka bir merdivenden akan gezicilerin hücumuna uğradığımız için sıkışık kaldık. Boyuna geçiyorlar, geçiyorlar. «Arpad'ın ordusu...» dedim Judith'in kulağına. Sonra oradan kaleye, ünlü Estergon kalesine geçtik ve bütün şehri, Tuna ile birlikte yukardan görüyorduk; bunlardan sadece biri Türklerden kalma idi, ikinci kata dışarda çıkan bir merdiveni var. Ote yanda, şimdiki Hristiyan müzesi olan kilisenin sarayı ve Tuna... Tuna üzerinde yıkılmış bir köprü. Savaşta yıkılmış olan bu köprüden karşıya, Çekoslovakya'ya geçiliyordu, eskiden. Karşıda fabrika bacaları ile Çekoslovakya...

Büyük katedral de geldik, bir papaz vaaz ediyordu, yüzlerce insan doldurmuştu kiliseyi. (Estergon dinarların merkezidir). Katedralin en fignig yanı, içinde bir onbeşinci yüzyıl Chapel'ini saklamıştır. Yıkılan bir ortaçağ katedralinden kalmış

bu chapel; kapıdan baktık, o küçüklik yerde tek başına oturmuş, gözlerini İsa'ya ya da Meryem'e dikmiş, kıpırdamadan bir kadın oturuyordu öyle...

Sonra tepeden indik, önce Türk eserleri müzesini gezdik. İki üç odadan kurulu küçük bir müze bu. Adı Török Emtekek, «Emlekek» ne demektir diye sordum, «kalmış» demektir. Bence «mülk» ile bir kökten olmalı o sözcük. Müzede bir kaç kilim ve kapacak gibi bir kaç parça eşya vardı.

Bir kaç ay önce, İstanbul'da çıkan bir dergi, Yunus Nadi ile Yahya Kemal'ın, Viyana bozgunu konusunda birbirlerine yazdıkları mektupları yayınlamıştı. Yunus Nadi, Viyana bozgununun nedenlerini bir yana atıp «Nasıl olsa geri dönecek değil miydik?» diyordu; Yahya Kemal ise, Viyana'ya gitmenin yanlış olduğunu söylüyor ve «Biz Estergon'dan ileri gitmemeliydik» diye cevap veriyordu. Biz de Estergon'dan ileri gitmedik, döndük oradan. Türklerin kaderi buymuş demek. Ayakta durmaktan, dolanmaktan çok yorulmuşum, ama yorgunluğuma aldırmadan, Çekoslovakya'ya uzatılmış o yıkık köprüünün neuna deşin gittim, oradan bir daha baktım Tuna'ya ve karşıya... Sonra otomobilimize döndüm. Sevimli Judith gür sesi ile tekrarlıyor:

— Büyük babam, babam, ben... Küçük oğlan, kız damat... Gelmişiz teker tekerdi... Gidişimiz cimbür cemaat...

Bense İstanbul'u, oğlum İdris'i düşünüyorum, «Kemirir bağırmı bir sinsi firak...»

Dönüştü Visegrad'da yemek yedik. Lokantada ekmeği garson getirmiyordu, bir kız sepetin içinde getiriyordu. Siz de kaç dilim isterseniz ondan satın alıyorsunuz. Yemeklerimiz gelmişti, ama ekmeği kız ortada yoktu... Yanımızdaki masada yemek yiyen aileden bir kadın, Polgar Judith'e bir şeyler söyleyerek iki dilim ekmeği uzattı. Bizim ekmeği kız beklememiz için bu nezaketi gösterdiğini sanmışım, ama Judith çantasını açıp iki dilim ekmeğin parasını verince durumu anladım, kadın kendilerine fazla gelen o iki dilim ekmeği satıyordu bize. Garipseneyin, bizim lokantalarımızdaki ve evlerimizdeki ekmeğin ziyankarlığını düşünün!

Szentendre'ye yaklaşıırken bir köy pazarında arabamızı durdurttuk. İncik boncuk, çörekler, oyuncaklar satılıyor bu pazarda... Çoluk çocuk civıl civıldı. İdris'e bir kılıç aldım o pazardan, Estergon anısı!

DUNAUYYAROS

Peşte'ye döndükten sonra Pecs (Pecç) hazırlığına başladık. Beç ile karıştırmamalı, bildiği gibi Beç, Viyana'dır. Pecç ise bizim ünlü tarihçimiz Peçevi İbrahim efendinin doğduğu yer. Budin'e yazdığı iki ciltlik tarihinde Kanun'den Dördüncü Murat devrinin sonuna kadarki olayları anlatan Peçevi'nin büyük babası, Fatih Sultan Mehmed'in silâhtarlığında bulunmuş Kara Davut'tur. Bu bakımdan Pecç, biraz da Nizamettin Nazif'in vatanı sayılır.

Macaristan'a ayak bastığımızdan beri her konuştuğumuz Macar bize Pecç'i görmemizi salık vermişti. Bu yolculuğumuz-

da Polgar Judith artık bizi bıraktı, provanlar varmış, Enstitü bu sefer başka bir mühandis hanımı arkadaş etti bize, Darvas Gabriella. O da Judith gibi İngilizce biliyor. Yolumuz uzun ve Peç'e varmadan önce başka ilginç yerleri de göreceğiz, dönüşümüzde ünlü Ballaton gölüne gideceğiz. Sabah erkenden yola koyulduk.

İlk durağımız Dunauyvaros. 1850 den önce başlıca olan Macaristan haritalarında böyle bir adı rastlamaz. Çünkü Dunauyvaros, yeni kurulmuş bir sosyalist şehirdir. İlk kez peçli gölün en büyük deşmeyle kurulmuş yerdir. Büyük, modern yapılar, ağaç çimlikler, yeşillikler, bahçeler, oyun yerleri arasında birbirleriyle konuşan sokaklar, mağazalar, lokanteler, oteller, okullar, sinemalar, müze, kütüphane... her şeyi her şeyi olan yepyeni bir işçi şehri burası. Gerçi kuzey Macaristan'da demir-çelik endüstrisi merkezi vardır; ama buranın, Tuna yolundan yararlanmak ve Comlo kömürlerini yakın olamak bakımından bir çok kolaylıkları vardır ve bundan ötürü de orta ve güney Macaristan için önemli büyüktür.

Dunauyvaros'un yapımına, 1950 ilkinde başlanıyor. Heyecan verici bir hikâye. Önce, kurulacak şehrin bütün ayrıntılarına değin planlar hazırlanacak olan ilk ekipier geliyor bu baş araştırmacı ve başlıca inşaatçı ilk evleri, dukkânları, bir sinema, bir kütüphane, bir spor ve basketbol sahası yapılıyor. Sonra bu araştırmacı ve inşaatçı ekipier ve yerleşim büyük bir işçi şehri olan başlıca mühandisler, kıyıcılar, genç işçiler... Yeni küçük Macar şehrinin temelini atanlarından Gyula Illyes, bu çalışmaya çalışmaya seleten şirinde, deşmiş Gülliver'e benzer, karıncalar ona tuşu dördürüyorlar Dunauyvaros'daki bu yapı bazaratığı sırasında, bir bronz çağ oturma yeri de çıkıyor ortaya toprak altından. Çalışma gece gündüz, ara vermeden sürüyor ve böylece ilk sosyalist şehir, yepyeni görünüşü ve en modern kuruluşları ile boy gösteriyor. Dunauyvaros kültür sarayının sahnesinde temsil vermek üzere glusal tiyatro, komedy tiyatrosu, taşra kumpanyaları birbiri ardına geliyorlar... Şehir, fabrika jumanlarından ve kollarından rahatsız olumuyacak bir vere yapılmıştır ve bütün apartmanlar bir merkezden ısıtılır, evlerde her zaman sıcak su bulunur. Yazın açık hava tiyatrosunda temsiller verilir, spor alanlarında ve parklarda eğlenilir. Bela Bartok'un adını taşıyan sokalde konserler vardır. Dunauyvaros, sporda memleket çapında fin yapmıştır, Macaristan'ın en iyi futbolcuları, tenisçileri, yüzücüleri (yüzme havuzu var şehrin), basketbolcuları oradan çıkmaktadır.

PECS (PEYÇ)

Ovdükleri kadar varmış, Peç insanı hemen saran, kendini sevdiiren bir şehir. Yüzölçüne Akdeniz havası ve iklimi çarpıyor orda. İklyaz, bütün Macaristan'da önce buraya gelir. Şehrin orta alanında Türklerin yaptıkları bir cami hemen göze çarpıyor. Peç, Macaristan'ın en eski şehridir. Peçliler bununla övünürler ve şehirlerinin Peç'ten önce kurulduğunu söylerler size. İlk Macar kralı Stephan, onuncu yüzyıl sonlarında büyük bir katedral yapmıştır. İlk Macar üniversitesi burada 1267'de kuruluyor. Bu üniversite, Bagna, Paris, Prag, Cracow ve Viena üniversitelerinden sonra Avrupa'nın en eski üniversitesidir. 128'de Mohaç savaşından sonra Türkler alıyor Peç'i ve St. Bartholomew katedrali taşlarını kullanarak orda yeni bir cami yapıyorlar. Kazım Ağa camisidir bu, şimdi Katedral kilisesi olarak kullanılmaktadır, tepesindeki ayın üstüne hac kondurulmuş, o kadar. Bundan başka on altıncı yüzyıldan itibaren Yakovalı Hasan çemisi ve İdris Baba türbesi var ki, bunlar bugün müzdedir. Yakovalı Hasan camisinde Türk hükümetinin armağan ettiği rahleler ve Kur'anlar gördük. İdris Baba, Osmanlı komutanlarının şefere çıkmadan önce danışıkları bir bilici imiş, orada yatıyor.

Ünlü Peç katedralinin yapımına kral Bircel Stephan zamanında başlanmış, sonra katalamları büyümüş yapı, on altıncı yüzyıldan tamamlanmış. Hemen yanında döndüncü yüzyıldan kalma bir yeraltı çapeli bulunmuş, ki duvar süslemeleri ve mozaiği ile bilgilerin büyük ilgisini çekmektedir. Katedralin alana bakan yüzünde duvar diplerinde, taşların üstüne kızlar, eğlanlar oturmuşlardı, kimi kitap okuyor, kimi düşünüyor, kimi uyukluyor. Sessiz bir yer bu Peç, her şey, her şey insana huzur veriyor. Tarih içinde yaşadığımızı duvarın az bulunur şehirlerden biri. Katedralin önündeki ağaçlık yoldan aşağı inerken, ağaçlardan birinin altında bir kuş yuvasının çırpındığını gördük, okulundan çıkmış bir öğrenci, bu kuş yuvasını aldı, kovuna sokup götürdü.

Yazarlar Birliği'ne gittik, orada Peçli sanatlar ve yazarlarla tanıştık, konuştuk. Bizim de böyle bir tarih şehrinde yaşadığımızı bilincini taşıyan kimselerdi. İçlerinden biri uzun uzun Evliya Çelebi'den

söz açtı bize, onun Peç için «Yeryüzündeki cennet» diye yazdığını söyledi. Papanın bir temsilcisi de Visegrad için, Kral Matthias'ın Visegrad için aynı şeyi yazmıştır. Demek Macaristan'da iki eski cennet var. Macar işçileri, bunlara Dunauyvaros ve Uranyum şehri gibi yeni cennetler katmağa çalışıyorlar.

Yazarlar Birliği üyeleriyle, edebiyat ve sanat sorunları, kitap bası ve yayım işlerinde konuştuk. Benim merak ettiğim şeydi: Dergi ve kitap yayımı devletin yönetiminde olduğuna göre, iyi ve kötü yazarı. İyi ve kötü yazarı birbirinden ayıracak ölçüyü kim, nasıl koyabiliyordu? Konuşma gene halkın beğenisine, halkın seçmesine dayandı. Ama halkı, eski günü geçmiş, çağdışı kalmış beğenisi ile avutan, onu böylece zayıf yerinden yakalayan yazar ve ozan ne oluyordu? Peçli yazarlar bu konuda kesin konuşmaktan sakındılar. Çünkü halkın beğenisine saygı, hem bir takım yeni araştırmaları önleyebilir, hem de halkın nabzına göre serbet veren bir takım yazarların hak etmedikleri ünü ve rahatı elde etmeleri sonucunu doğurabilir. Başka bir deyişle bu saygı, saygısızlık biçimine girebilir ve halkın beğenisini olduğu yerde bırakabilir. Peçli meslektaşlar bunun böyle olabileceğini söylediler. Ben, geçen savda çıkmış olan savda da anladığım gibi, bu konuya sadece halk demokrasilerindeki edebiyat sanat sorunları olarak tartışmıyor, bizim kendi aramızdaki tartışmalara yardımcı olur umunda ve siyeti ile ele alıyordum. Toplum için, sosyalizm için yararlı edebiyat ve sanatın hangisi olduğuna kim söyleyecekti? Dönüşümüzde, Peç'te Yazarlar Birliği üyeleriyle ayptığımız toplantıda da açıldı bu konu, bizim sosyalist bir ülke olmadığımız halde onların fikir ve sanat maceralarını yaşadığımızı söyledim kendilerine, yalnız bizim değil, bütün dünyanın... Edebiyatın, sanatın evrenselliği de bunu gerektiriyordu. İşte bu evrenselliği beni bu konuşmalara götüren, konuya sahip çıkaran, yoksa dışardan gazel okumak hevesi değil. Peçliler yazarları da, Peçliler gibi düşünceli buldum bu konuda...

Peç'de ilk gün gezdiğimiz yerlerden biri de seramik müzesi oldu. Görse bayırdı Füreye. Bu müzeyi kuran Zsolnay Vilmos, bir Macar soylusu ve zenginidir, 1829-1900 yılları arasında yaşamış, hayatının uzun bir parçası boyunca dünyayı gezmiş, gittiği yerlerden seramik toplamış, o yerlerin seramik tekniğini ve üslubunu incelemiş, bunları birer birer yazmış çizmiş bir yasa... Sonra Peç'e dönüyor, büyük evini seramik atelyesi haline getiriyor. Karısını, kızlarını da çalıştırıyor ve böylece 1852'de bu görülmemiş seramik koleksiyonunu çıkarıyor ortaya. Peçliler onu rahmetle anıyorlar, «Evet, derebeyi imiş, ama bu güzel hazinesini bırakarak yurduna iyilik etmiş, başkaları gibi har vurup harman savurarak keyfine bakmamış» diyorlar. Müzeden çıkarken bizim Gabriella durdu, kapının üzerindeki levhada ne yazılı olduğunu okumağa başladı ve birden çileden çıktı.

— Şikâyet edeceğim Peç'te, diye söylemeye başladı, kim yadırmış bunu buraya?

Mişer a levhadaki yazıda, Zsolnay Vilmos'un dünyayı gezip buraya seramik Peç'i topladığı söyleniyormuş...

Peç'i gerçekten sevdim, orada daha kalmak yaşamak isterdim. Sokaklarına, ağaçlarına, sessizliğine, taş kemerli geçitlerine, kapıları tahta oymalı eski yapılarının güzelliğine doyamadım. Şehir Mecek tepesinin eteğindedir, akşam üstü tepeye çıktık, oradan şehre, güneye, Yugoslavya'ya doğru uzanan yeşil Drava vadisine, biraz ötedeki Uranyum şehrine baktık. Bu tepede turistik otel, dinlenme evleri (her yerde onlar, her yerde), gazinolar yapılmışlar Kalabalıktı.

Kaldığımız otel, şehrin orta alanına bakan Nador oteliydi, sabahleyin erken çıktım otele, traş olacaktım, bir berber buldum. İki bölümlü dükkânın bir yanı erkek berberi, öteki yanı kadın berberi. İkisi de tıklım tıklım doluydu. Otele döndüğümde eşimle Gabriella kahvaltı sofrasına oturmuşlardı. Orada günlük programımızı konuştuk. Yakındaki Uranyum şehrinin göreceği sonra da bir kolektif çiftliğe gidecektik.

URANYUM ŞEHİRİ

Dunauyvaros gibi modern bir işçi şehridir bu, adını da orada yeni bulunmuş olan uranyum madeninden alıyor. Fabrika az aşağıda idi, biz şehrin içinde otomobile dolaşıp bir kahvesinde oturduk, sonra bir lokantasında da yemek yedik. Burada da Dunauyvaros'ta olduğu gibi çocuk bolluğu, çocuk bolluğu ölçüsünde de düzenli, tertemiz oyun bahçeleri, çocuk yuvaları, okullar, spor alanları... Ama yeni yetişenlerde gene de Peç'te olduğu gibi hevesi baskın çıkıyormuş, orada çalışmak, orada yaşamak... Yoksa edebiyat, sanat daha mı kolay görünüyordu?

KOLEKTİF ÇİFTLİKTE

Göreceğimiz kolektif çiftliğe doğru yola koyulduk. 1951'de 17 kişi ile kurulmuş olan Petöfi kolektif çiftliği bu. Biz Parti başkanı, çiftlik müdürü ve tarım uzmanı karşıladı. Önce çiftliğin yönetim odasına gittik. Vakit öğleye yaklaşıyordu. Orada yerli mahş şarap ve sucuk sundular, çiftliğin nasıl döndüğünü anlattılar. Anlatıkları kısaca şu: Eskiden iki kooperatiften kurulu imiş, şimdi üç kooperatif olmuş çiftlik. 1960'daki büyük gelişmeden sonra köylünün geliri çok artmış. Köylüler, beraberce işledikleri topraktan ayrı olarak, kendi özel bahçelerinde de çalışıyorlar, yetiştirdiklerini satarak gelirlerini artırıyorlar. Hastalanırsa, çiftliğin parasını almağa devam ediyor ve devlet hastahanesinde parasız tedavi görüyor. Emeklilik yaşı geldi mi, herkes emekli maşına başlanıyor. Altı yaşından ondört yaşına kadar olan çocuklar için sekiz sınıflık ilkökul zorunlu. Bu öğrenimi görmeyen yoktur. Daha fazla okumak, yüksek öğrenim yapmak isteyen çocuklar için çiftlik burs veriyor. Köyün teknik, tarım, hayvan bakımı kursları var. Köylünün yüzde doksanı kendi evinde oturuyor. Bu evler iki üç odalıdır. Her evde televizyon, radyo, çamaşır makinesi, elektrikli fırın. Tabii bütün Macaristan köylerinde elektrik var. Okuma yazma bilmiyen - pek yaşlılar bir yana bırakılırsa - kalmamıştır. Çiftlikte ortaokul, bir teknik okul, bir ekonomik teknik okul var. Köylünün yüzde otuz beşi, daha eğlenceli buldukları için, büyük şehirlere gidiyorlar. Ama orada makine kullanmasını öğrenince köylerine döndükleri işlerde çalışıyorlar. Bir

ilkokulda en az beş, en çok on beş öğretmen bulunuyor. Yaşlılar okuma yazma bilmediklerini söylemekten utanırları için, öğretmenler onları, evlerine giderek gizlice okutuyorlar... İşte çingene sorunu da orada açıldı, «Yerleştiremiyoruz bir türlü» diye derd yanyıyorlar, «kaçıp gidiyor çingenerler.»

Köyün evlerini görmeye gittik. İlk gittiğimiz ev çiftlik müdürünün evi idi. Temiz pak bir odaya girdik, bir köy evinin misafir odası olarak gerçekten iyi idi. Oysa ne görelim, orası sofa değil miymiş, asil buyur ettikleri oda içeride. Burada koltuklar, kanapeler, büyük bir masa, büfe... vardı. Der demez evin şarabı ve sucukları, pastirması, ekmeği getirildi. Saat de öğleye yaklaşıyor, acıkmışız, yiye içmeye başladık. Gabriella ikide bir elimi tutuyor, «Çok içmeyin!» diyor bana. Kocası içkiden ölmüş çünkü, bir takdimci imiş. Ama parti başkanı içkiyi mi içkiyi, doldurduka dolduruyor... Bir ara çiftlik müdürünün karısı ile anası bize evlerini gezdirdiler. Yatak odalarının güzelliğine, temizliğine hayran olduk. Orta yerde çok büyük bir karyola, üstünde inekli örtüler, duvarlarda aygılı obyay resimler, aynalı dolap filân... Ama biz asil kilerden çıkmak bilmedik. Karı koca boğazımıza fazla mı düşkünlük neyiz... Tavandan takım takım sucuklar, pastirmalar sarkıyordu. Raflarda içleri tahlılar, şerbetler, çeşitli turlular dolu kavanozlar sıralanmıştı. İçeri döndüğümüzde parti başkanı ile çiftlik müdürünü nerede ise kavga eder bulduk Gabriella dinledi, bize de anlattı. Parti başkanı çiftlik müdürünü göstererek ve biraz da alay ederek:

— Bunun öğretimi ortadır, diyor. Oysa ben kendisine kaç kez söyledim, daha yüksek okullara git diye gitmedi, gitmedi.

Çiftlik müdürünün yüzü kızarıyor sirden, diyor ki:

— Karışma benim okumama, ben burada işimi eksiksiz yapıyorum muym, yapmıyor muym? Ona bak! Okuduğum kadarı yeter bana, ben toprakta çalışmaktan hoşlanırım.

Oğlu da okulunu bitirdikten sonra orada kalacakmış. Toprakla uğraşma şehre boş verebilirler...

Gabriella'nın vakti hatırlatması üzerine kalktık, candan vedalaştık ev sahipleriyle. Ama sokağa çıkar çıkmaz parti başkanı tutturdu, ille başka bir ev daha girelim, dedi.

— Bize çiftlik müdürünün evini gösterdiler dersiniz... diyor.

Kurtuluş yok. Gabriella okuma girdi: — İsrar ediyor, kırmayın, bir eve daha girelim, dedi.

O şurada önünden geçmekte olduğumuz evi gösterdim:

— Buna girelim, dedim.

Bahçeye girdiğimizde evin sahibi domuz ahırında domuzlarla uğraşıyordu. Domuz çok para getirir ve bu gelir köylünün özel kazancıdır. Adam bizi görünce kalktı niçin geldiğimizi anladıktan sonra içeri buşur etti, karısı ile annesi karşıladılar orada. Bundan önceki gibi temiz, eksiksiz, güzel bir ev. Gene şaraplar, sucuklar, pastirmalar, taze ekmeç. Parti başkanı doldurduka dolduruyordu şarabı.

Oradan da çıktık. Artık gideceğiz değil mi? Parti başkanı ille bir ev aha diye direktmeye başlamaz mı?

— O kadar ısrar ediyorsanız, içeri girmiyelim de kapısından bakalım, dedim ben.

— Hayır, diyor, içeri girmeden, şaraplarını içmeden olmaz.

O zaman Gabriella kulağıma:

— Parti başkanı sizi vesile edip bütün gün şarap içmek istiyor, dedi, maksadı evleri göstermek filân değil.

BALLATON GÖLÜ

Zor kurtardık yakamızı, oradan doğru Ballaton gölüne gittik. Ballaton Orta Avrupa'nın en büyük gölüdür. Onu gören bir daha unutmaz deniyor, ki doğrudur. Her mevsimi güzel, ama özellikle yazın kalabalık oluyor. Bütün Macar işçileri, takım takım, gelip orada dinleniyorlar. Göl büyüktür, çevresinde tepeler... Bu tepeler ağaçlarla kaplıdır. Göl kıyısında sık sık köyler, kasabalar, şehirler var. Bunlar turistik otellerle, dinlenme evleriyle, eğlence yerleriyle dolu. Göde küçük vapurlar, motorlar işliyor. Biz Ballaton kıyısındaki Slofok'a gittik sadece. Çok övdükleri İhanıyi göremedik. Meşhur fogas balığı işte bu gölden çıkarılır. Beyaz eti, kılıksız büyük bir balık bu... Peste lokantalarında çok aranır. Ressamlar Ballaton'u çok sevmişlerdir, orada yerleşip kalan Macar resamları da var. Ozanlar da bu gölden esinlenerek şiirler yazmışlar, övmüşler onu. Macaristan'ın en çok Macar olan yanları, özellikleri, âdetleri, görünüşleri, renkleri Ballaton gölü çevresindedir.

Gelecek yazı:
Sovyet Rusya

ŞİDDETLİ
BAS
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile
kullanılır!
BAS'IN
NEZLE
GRİPİN
KININLI
GRİPİN

GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

Kapitalistler, Vietnam harbinden memnun...

8 Ağustos 1965 tarihli New York Times'de Edwin C. Dale Jr. imzalı ve «Vietnam harbi sanayiye iyi geliyor - Kimse harbi sevmiyor, ama çok kişi harbin Amerikan ekonomisine yaradığını kabul ediyor» başlıklarını taşıyan aşağıdaki ibret verici yazı yayımlandı. Yazıya göre, harp, işsizliği azaltmakta imiş..

Washington, 7 Ağustos — Vietnam harbini kimse sevmemektedir. Fakat 83 planla gelen bazı devlet adamlarına göre, harbin milli savunma giderlerinde zorunlu kıldıkları artışlar Amerikan ekonomisinde zarardan çok çok fayda sağlayacaktır.

Son iki haftanın hummalı karar alma döneminden sonra buhar vatisması ve artan savunma çabasının ekonomik yararları görülmeye başlanmıştır.

1 Haziranda başlayan içinde bu bulunduğumuz mali yılda, biten mali yıl nazarın savunma harcamalarının 4.5 milyar dolar artması beklenmektedir. Bu miktar, Ocak bitiminde yapılan tahminlerden 2.3 milyar dolar fazladır.

Daha somut bir şekilde, Hükümetteki iktisatçılar içinde bulunduğumuz mali yılda savunma harcamalarının 50 ilâ 51 milyar dolar bulacağını hesaplamaktadırlar. Geçmiş mali yıl harcamalarıysa 46.2 milyar dolardı. Şimdiki mali yıl için Ocak'ta yapılan savunma giderleri tahmini 47.9 milyar dolar idi.

Savunma giderlerindeki artış, Leri sürülen bazı büyük rakamlar la karşılaştırılınca mütevazı bulunuşta, fakat artış yine de önemlidir.

Savunma harcamalarındaki artış neden iyi bir sev savılmaktadır? Bunun cevabı, Başkan Johnson'un Ocak'taki Bütçe konuşmasında ifade ettiği yıllık programda ve ekonomik raporda aranmalıdır. Kısa sürecek gerekirse, Başkanın müsavirleri, yıllık programın kabul edilen miktarlardan daha geniş harcamaları 83 görme si serketliğini belirtmişlerdir.

Mesela ekonomik rapor, işsizliğin geçen seneki seviyesinin altına indirilmesi hususunda sessiz kalmaktadır. Bu programın bu yılki bütçe işleri artışı mas-selecek kadar ekono-nomist ol-masavacıların itirafı anlamına gel-mektedir.

Ayrıca gelecek Ocak'ta yürürlüğe girecek olan Sosyal Güvenlik Verisindeki büyük artışın etkisinde kurulmaktadır. Bu sebeple, Hükümetin ön plandaki bazı iktisatçıları, ancak bir kaç ay önce 1965 yılının gelecek ayları ve özellikle 1966 başları için, ekonomik bir gerilemeye daha önce de ihtimal vermeye beraber, endişeden kurtulmuşlardır.

Başkan, iktisat müsavirlerinin istedikleri tedbirlerin bazılarını kabul etti. Gider verilerinde bir azaltma vakti ve zencilerle de kansamak üzere Sosyal Güvenlik Ödeneklerini artırdı. Bu tedbirlerin, 1965'in ikinci yarısında ekonomik genişlemeyi devam ettireceği umu-luyordu. Fakat genişlemenin, işsizlik oranını azatacak ölçüde önemli olacağı hususunda şüpheler vardı.

Sonraları başka bir endişe daha ortaya çıktı. Bazı yayımlanmış Hükümet tahminleri, fabrika ve teçhizat olarak yatırım oranını da rekor artışın ülkenin sanayi kapasitesinde yarattığı genişlemenin talebi asmaya başladığını göstermektedir.

Bu durumda, makine ve işgücü istihdamını arttırmayı en önemli mesele sarmakta devam eden Hükümetteki ve özellikle Ekonomik Müsavirler Konseyindeki yetkililer, Hükümetin ekonomik genişlemeyi biraz daha hızlandırıcı tedbirler alması gerektiğini ileri sürmektedir.

Şimdi Vyetkong'un çabaları ryesinde, ekonomik genişlemeyi hızlandırıcı tedbirler bulunmuş-

tur. Hükümet harcamalarının, bu gündür gelecek Hazirana kadar birkaç milyar dolar artması beklenmektedir. Artış, ekonomistlerin devimi ile, toplam talebi kamçılayacaktır.

Hükümette, ekonomiyi hızlandırıcı ek bir tedbirin yerinde olup olmadığını hususunda görüş birliği yoktur. Mesela Federal Reserve Board yetkilileri, ekonominin tam kapasiteye yaklaşması dolayısıyla yeni bir enflasyon tehdidinin ortaya çıkmasından endişe etmekte dir. Fakat iş hayatına giren yeni işçilerin çok sayıda olması ve ülkenin her tarafında yeni fabrikaların gelişmesi gibi olayları göz-önde tutan Başkanın ekonomik müsavirleri, ekonominin genişleme yi öncülü bir şekilde hızlandırmanın bakır sanayii gibi bir iki alan da dar boğazlar varatsa da, enflasyonist baskılara yol açmayacağı sonucuna vardılar.

Kimin haklı olduğunu olavlat gösterecektir. Fakat hiç de ilise görünüşte, muhtemel fiyat artışlarıyla birlikte devam ve güçlü bir genişlemenin gerçekleştirileceği yolundadır. Artık tercih, artan işsizlikle birlikte giden vavaş bir genişleme ile genişlemeyi vazgeçmek arasında deşidir.

Halen öyle görünüyor ki yüzde 4-5 oranındaki işsizlik miktarı, vevrede sarmak verine vavaş bir azaltma göstermekte devam edecek tır. Keza, imalat sanayi kapasitesi, ortalama yüzde 88 ilâ 89 oranında veya biraz daha fazla kullanılabileceğine benzemektedir. Halbuki kapasitenin kullanılmasında azalma beklenmektedir.

Ekonominin bu sıhatli manzara rast, bir Cumhuriyetin Müsavirinin, muhtemelen bir iş adamının veya bir sendika liderinin vüründe tebeşürle uykuya gitmesi nesi olacaktır.

ABD

Kölelerin İşvemi!

Başkan Johnson daha bir kaç yıl önce, zencilerine, yüz yıl önce anayasa ile tanınan oy kullanma hakkının artık gerçekleştirileceğini şu büyük işlerle açıklıyordu. «Bugün özgürlüğün zafer günüdür. Kazanılan zafierinin en büyüklerinden birini elde etmiş bulunuyoruz. İlk zenciler bundan 300 yıl önce elleri kolları zincirle bağlı olarak gelmişti. Bugün bizler, bu zincirleri kesip koparan son adımı atmış bulunuyoruz».

Başkan Johnson zincirleri koparan son adımı atarken, bir polis memurunun ters davranışı, Güneyden New York'a atlayan zenci isyanını, Los Angeles'e sıçratmış. Süngülü Mili Muhafızlar, ümitsizlikten gelen bir şiddetle patlayan zenci ayaklanmasını, kanla bastırma ya yöneldiler. Asayiş kuvvetleri uzlaşmaya yanaşmadılar. Polis Müdürü William Worker, zenci ileri gelenleri ile görüşmeyi, «Kimseye görüşecek bir şeyim yok, bu çabulcuların lideri, şefi, başkanı olmaz» diyerek vadetti. Bu intikamcı tutum içinde, ilk günlerin bilançosu, binlerce mevkuf, yüzlerce yaralı ve 30 civarında ölüdür.

BİZİM TOPRAK AGALARI VE ZENCİLER

Amerika'da bu olaylar olurken, bizim toprak ağalarının kurduğu Türkiye Çiftçi Tesekkülleri Federasyonu, «Komünizmin düşündürdükleri» adlı bir kitap yayımlıyor ve zenci ayaklanmalarını komünistlerin tertiplendiğini anlatıyordu. Beyazların polislerinin nasıl

İşkenceye maruz bırakılan bir Vietnamlı Amerikada işsizliği azaltmaya yarıyor..

bir zenci düşmanlığı ile davranışlarını göstermek bakımından, bizim toprak ağalarının Amerikan-cadan tercihe ettirdikleri sayfa-lar ilgi çekicidir: «Harlem'de komünistler, bir gün nasıl olsa patlayacak olan bir ortamın meydana gelmesini teşvik etmişler ve gerçekleştirmişlerdir. Gösterilerden uzun zaman evvel (polislin zulmü) sloganı altında şiddetli ve devamlı bir kampanyaya girmişlerdir.

Harlem'in kızıl yayınları, (sömürgeci kafalı, beyaz ırkın hakimiyet fikri ile sarhoş, üniformalı havduttan başka bir şey olmayan) polise karşı, silah mücadeleye girmek için, zencileri alabildiğine kışkırtmışlardır.»

Kızıl bir İspanyol boğası gibi görmeye alıştırmış Amerikan polisi için, zencilerin en mäsüm insan hakları protestosu bir kızıl tertibidir, her zenci bir komünist zanlıdır. Bu sebeple polislin davranışları İspanyol boğaları kadar zalim olmaktadır. Polis, zenci mahallerinde «insan haklarını koruma» gibi çok insani bir etiket altında casusluk teşekkülleri kurmuştur. Bizim toprak ağaları Federasyonunun yayını, zenci espionlarını saf saf anlatmaktadırlar: «Harlemdeki kanlı vak'elardan sonra, insan hakları liderleri, komünist olmayan bütün teşekkülleri toplandı ve Harlem Organizasyonları Birliğini kurmuştur. Polise sıkı bir işbirliği yaparak, bütün kışkırtıcıları izole etmek ve izlemek için her türlü gayreti göstermiş ve dağıttıkları binlerce bildiri ve broşürle komünistler tara-

findan güdümlenen gösterilere, vatandaşların asla karışmamalarını tavsiye etmişlerdir. Böylece gösteriler foslanmış ve kışkırtıcılar da kısa zamanda ihbar edilerek tes-bit ve tevkif edilmiştir. U.H.U. denen bu teşekkül şimdi bütün kuvvetiyle, Harlem halkına komünistler tarafından şeytani bir surette aşılmasını şursuz polis zulmü kanaatinin ne kadar bütünlü ol-duğunu anlatmaya çalışmaktadır.»

Bu satırlar, Amerikan polislinin zencilere karşı nasıl bir zulüm masinası gibi çalıştığını göstermeye yeterlidir. Bunun içindir ki, polislin herhangi bir zenciyi tevkife kalkışması, gençlerin sert tepkilerine yol açmaktadır. Olaylar sırasında varalanan ünlü zenci komedi artisti Dick Gregory, bu durumu şöyle anlatmaktadır: «Polis üniforması görmek, zenci delikanlıları zıvanadan çıkarıyor. Nasıl ki ihtimal sırasında Amerikalılar, İngiliz üniforması görünce deliye dönmüşlerse, bu defa da zenciler aynı duyguya kapılıyor-lar».

Tabii ki polis düşmanlığı ve polis zulmü, zenci meselesinin yüzeydeki belirtileridir. Aslında zenci davası, kapitalist sistemin sonucudur. Kapitalist tarım işletmelerinin, ucuz köle — emeği büyük ihtiyacı vardır. Zenciler, kapitalizmin ucuz köle — emeğini teşkil etmişlerdir. Bugün de kapitalizm, beyazların kabul etmedikleri pis ve ağır işler için ucuz iş gücüne ve ücretlerin yükselmesini önleyecek bir işsiz ordusuna muhtacdır. Zenciler bu görevi yerine getir-

mektedirler. Amerikadaki 4.5 milyon işsiz büyük çoğunluğu zencidir. İşçi tasfiyelerinde, önce zenciler işten çıkarılır. Bu ekonomik ihtiyaç, kapitalizmi «beyaz ırkın üstünlüğü» gibi faşist bir ideolojiye, en geniş şekilde yaymaya ve beyazlara benimsetmeye itmiştir. Beyaz işçiler, hâlâ bu faşist ideolojinin etkisi altındadırlar. Kapitalizm, ektiğini biçmektedir.

Zencilerin eşit hak mücadelesi sonucu, Amerikan Kongresinden çıkan son kanunlar, bu durumu ne dereceye kadar jeğistirebilecek tir? Zira Anayasa eşit hakkı yüz yıl önce tanımıştır, ama bu lafta kalmıştır, Anayasanın yapamadığını, şimdi Johnson'un kanunları yapacaktır.!

Prof.Ahmet Sükrü Eşer, durumu şöyle anlatmaktadır: «Bundan önceki Medeni Haklar Kanunu zencilere yasak edilen otellere lo-kantarlara, barlara girmek hakkını tanımıştı. Bu defa beyazlara eşit oy kullanma hakkı teminat altına almıyor. Zencilerin eşit hakları, bir iç savaş sonucunda, yüz yıl önce Anayasa ile tanınmıştı, fakat Güneyli beyazlar zencileri bu hakları kullanmaktan alkovanın yollarını buldular. Beyazların okullarına benzer okul binaları yaptırarak, zenci çocuklarını ayrı okullarda eğittiler, yüksek öğrenim müesseselerini, otelleri, lokan-taları, hatta demirvolu istasyonlarında bekleyen salonları ayırdılar. Bu satırları yazan, Tennessee'de, Chattanooga şehrinde, mahkeme salonunda, şu müşkülünün bile ayrılmış olduğunu görmüştür... Seçim kanunları, evaletler zencileri oylarını kullanmaktan alıkoyacak çareler bulmuşlardır. Bu tedbir, oy kullanma vergisidir. Fakir olan zenciler, vergi veremeyeceğinden, oy kullanamazlar. Başka bir tedbir de oy kullanma için okuma yazma testidir. Yani oy kullanacak vatandaş, okuyup yazma bilmelidir. Fakat tabii ki, beyaz derili her kimsenin okuyup yazdığı kabul edilirken, zenciler bir avukatın bile geçemeyeceği Anayasa imtihanlarına tâbi tutulmuşlardır. Neticede zenciler, seçmen kütüklerine kaydedilmemişler ve oylarını kullanamamışlardır».

Johnson'un son kanunu ile bu durum değiştirilmek istenmekte ve bile yolları kapanarak, zencilere oy kullanma hakkı, az çok sağlanmaktadır. Uygulamada görülecek çeşitli aksaklıklara rağmen, oy zencilerin elinde önemli bir silah olacaktır. Ne var ki zencilerin faaliyetlerinin gerçek nedenini anlamaları için her türlü çaba gösterilmektedir. Derrin kökü, zencilerin ekonomik köle yapılması, yani kapitalizmdir. Uyanık kapitalistler, zenci hareketinin kapitalizme karşı dönmelerini önlemek için, kapitalist ideolojiyle yetiştirilmiş liderleri desrelemektedirler. Malcolm X gibi, zenci kurtuluşunu, kapitalizme karşı bir Üçüncü Dünya dayanışmasında srayan liderler ise öldürülmektedir.

NIYAZI BERKES

**BATILIK, ULUŞULUK
VE
TOPLUMSAL DEVRİMLER**

ÇIKTI

7,5 Lira

YÖN YAYINLARI — P.K. 512, İstanbul

İstanbul Dağıtım : Serbest Dağıtım Ortaklığı, Ankara Caddesi, No. 34 — İstanbul.

Ankara Dağıtım : Aydın Kitabevi, Kocabeğolu Pasajı, Yenisehir — Ankara

Yazra Dağıtım : Sabri Ozakar, Vilyet İş Ham, Kâf 2, Ankara Caddesi, İstanbul

«Fikri Hür, İrfanı Hür, Vicdanı Hür Bir Şair»

Samih Emre

Çok şey anlatırsa bile ömrün son dakikasında söylenmiş şeylerin ayrı bir önemi olmalıdır. Ölümlerinden hemen önce en son ses olarak bazı tanınmış kişilerden söylenmiş sözlerini bir deşilde topluca okuduğumu hatırlıyorum. Elli yıl önce 18/19 Ağustos 1915) hayatı tükenen Tefik Fikret'in son anlarını Rusen Esref şöyle anlatıyor: «Ölümünden bir saat önce karısının elini sıkması, öpmüş. Artık yıkılıyorum demiş. Doktorun ziyaretinden sonra rahat eder gibi olmuş. Eş ile baldızın baş ucunda, doktor da kitap odasında oturuyormuş. Fikret sağ tarafına yatmış, sakın bir vuku içinde bir iki defa «aff hafif yavrum demiş, ikiyi viriml gece kendinden geçmiş.

48 yıllık bir ozan ömrü böyle bitmiş. Kendi evinde, alışığı vaktinde, karısının yanında, kimbilir nasıl bir iç vücutluluğu ile esinin elini öperek ve yavrusunu anarak... hemen ertesi sabah, vasiyeti gereğince, törensiz ve nu taksuz, gürültüsüz ve kalabalksız. — Yalnız Aşyan'da gömülme dileği yerine getirilmeden— Eyüp'teki aile mezarlığına sessizce gömülmüş.

Hakkında ne çok ve ne ayrı şeyler söylenmiştir. Fikret'in Bu gün bile kısır kafaların henüz sınırlanmadığı bir kaç ileri adımı yitirden nasıl mahkûm edilmiş, ya da çevresinde yaşayan hayranlar ve öğrenciler vücutta nasıl vücutluluğu değerlendirmişti. Su varki bulunduğu ortamda bu iki taraflı yankıyı yaratmak bile bir güçlü varlığın, kolay uzlaşmaz bir mizacın, satılık sustu ralmayan bir sesin işaretidir. Tefik Fikret; zamanı ile, ömrü ile, yaptıkları ve söyledikleri ile, protestoları ve haklılıkları ile, susuşları ve vazgeçişleriyle önemli bir özellikler. Sanırım daha uzun bir zaman içinde bu çeşitli terkin içinde düşünülecek, kendi özelliklerinin genelliliği ile değerlendirilecektir. Bu bütüne kısaca yeniden bakabiliriz.

24 Aralık 1867'de İstanbul'da doğar. İyi şartlar içinde rahat ve nazlı bir çocukluk yaşar. Annesinin ölümü Sultanîye giriş yıllarının (1878) heyecanı arasında kaybolur. «Biz çocukluk seni defneylediler: — Bivafa kumraları bıkayt eller.» mısraları bu acının çok sonra hatırlanmış ve başka anılarla birleştirilmiş ifadesidir. Gülbüz ve sıhhatli, terbiyeli ve vakur, temiz giyimli güzel yazılı, her derste çalışkan, her eferine aday, düzenli ve devamlı örnek bir öğrencilikle okulu birinci bitirir. 15 yaşında şiire başlamış, zorunlu bir taktiliklik yolunda ilk derslerini başarmış. Babı-âli kalemlerine girmişti.

İki jesti, ıssız geçen aylarının birikmiş maaslarını reddetmekle ortaya çıkar: «İşsizliğin mükâfata olan bir parayı alamıyacağım, Devlet hazinesine geri verilemezse göçmenlere yardım komisyonuna bağışlanmasını» söyleyerek görevinden ayrılan henüz 22 yaşındadır. İçki, sigarasız, kumarlı, eğlencesiz, sık, zarif, efendi titiz, ahlâkî ve erdemlidir.

1890 da davı evinde içkiyi, ertesi yıl Mirsad mecmuasının açtığı Tefik ve Sıyâhî Hazret-i Padîşâh-ı konulu şiir yarışmalarında birinci daha sonra imtihanla Galatasaray'da ilkökul öğretmenliği. İkinci jesti maaslarından yapılması düşünülen kesintiye karşı öğretmenlikten istifa olur Robert Kolejde besyüz kuruş aylıkla çalışmaya başlar. 28 yaşında Halûk'a baba ve altyüz kuruş maasla Serveti Fünun tahrir ve tashih işlerinin başındadır.

Bu, dümdüz bir hayattır. Büyük felâketler, büyük imtihanlar, tehlikeli dönemeçler ve kuvvetli tutkular, mücadele heyecanları ve yenilgi göz yaşları yoktur. Ama bu düz çizgi üzerin-

de —az bulunur olması gereken birkaç gerekli erdemle— Tefik Fikret çürük ve düşük etrafından ayrılır. Namusludur, dürüstür, çalışkandır. Tövbe vermediği bir kaç sağlam yaşama ilkesi, gözü tokluğu, terbiyesi vardır; ciddidir, doğru sözlüdür, kendine ve evine sadık, uğraşına düşkün, saygılı ve ağır başlı, samimi ve onurludur. Çevresinde yarattığı ilk etki, şiirinin yeniliği kadar karakter özelliklerinin bu tutarlı toplamıyla olur.

Aşyan projesi, Rumelhisar yalınzlığı, «Sis» lanetlemesi, «Tanin» düşü, Maarif Nâzırlığına redjederek Galatasaray müdürlüğü, «Sermim» pedagojisi, etrafından umut kesmiş bir tek ülkücünün, kendindeki kurtuluşu herşeyde görmek isteyen bir çekil bireyin karışık adımlarıdır. Tefik Fikret topluma değil, yazık ki sadece toplumsaldır. Bir cepheye katılmamanın acısına geçen, küçük insanlık kusurlarını büyük ülkelerin coşkusu içinde görmezlikten gelme talihinden yoksun dünyayı kendi küçük evinin duzeltilmiş dekoru içinde düşünmekle avunan çaresiz ve yareli bir yalınzdır. «Kimmeden ümid-i feyz etmem, dilenmem perî ü bâl —Kendî cevâm, kendî eflkimde kendim tâîrim, —İnhâna tavk-i esaretten girandır boynuma— Fikri hür, irfan hür, vicdan hür bir şairim.» derken düşündüğü asıl kurtuluş, sanatın ve toplumun özgürlüğü değil kişiliğinin, onurunun, yaşamasının kurtuluşudur. Özgür olmayan bir toplum içinde birey tek absına nasıl hür olur? Ya onun özgürlük sandığı şey, büsbütün başka bir özgürlük olamaz mı? Hak belleğinin bir yola yafınız gidecek sin» ahlâk olarak doğru bile olsa toplumdaki bir kopuşu, toplum dışı bir yalınzlığı, toplumdaki ayrı bir davranış gerektirince ayrı bir davranış gerektirince aynı derecede doğru mudur? Bunlar ve buna benzeyenler daha

önce sorulmuş ve tartışmaya konmuştur. Burada sayın Niyazi Berkes'in günümüzün Türk aydınları üzerine Jeki gözlem ve yar gılarını hatırlıyorum: «Türk aydınını, şiddetli bir kendini eleştirme zorunluğu ile karşılaştıran şey, köklerinin de burjuvazinin gelişiminde olmasından ileri geliyor. Batı ekonomisinin etkisi altında gelişen sınıfın okumasının hazır uygarcık alma özellikleri vardır. Bu sınıfın okumasını geri kalmış halkın geleneksel değerlere sarılma çeklinde kendini gösteren tepkilerini anlayamazlar ve kalkınmanın ba-tılaşma dedikleri zoraki bir yolla olacağına saptanırlar.» Tefik Fikret, bir sezis genişliğiyle kendinde bulduğu aydın sorumluluğunun kendini eleştirme gereğini her zaman yaşar huzursuzca. Onu, çağdaşlarının önünde götüren başlıca ilerlik budur. Hiçbir zaman yerinde saymaz, kof inançların bağında hapsolmaz, kendi kışkırlarını yaşata yaşata yeniliklere atılır, her adımında kendini tartar. «Ey müstakî nur olma âleli milletim-Meçhul elektrikçisi, aktarıcı Fikretin-Yüklen getir, ne varsa, bil raz meskenet İken.» Bir parça ruhu, benliği, idrakî besliyen —Esmâr-ı bünye hîzini...» derken sınırsız bir batılılaşmadan meddet umar. Buradan, «Toprak vatanım, nevi beser milletim» düşüncesine âtlar. «Seytan da biziz, cin de, ne şeytan, ne melek var — Dünya öncecek cennete insanla, inandım» gerçeğini bulur. «Tarih-i Kadim», bugün bile okullarımızda okunamayan yasak eserlerdendir. Mehmet Akif'in zavallı saldırsından beri damgalanmış bu özgür düşünce, Tefik Fikret'in evrensel anlamda çağına en çok yaklaşan en iyi yakışan aşamasıdır. Dr. Mazhar Osman Uzman'ın anılarına bakın: «Berlin'deyiz... Bir toplantıda çok istendiği için İsmail Müstak Sis'i okudu... Coşkunluklar, al-

Bugünün diliyle TEVFIK FİKRET

Devrimci büyük ozan Tefik Fikret'in en önemli şairlerinden biri olan «Tarih-i Kadim» i A. KADİR yenileştirdi ve ozanın ölümünün ellinci yıldönümü dolayısıyla «Eski Çağlar Tarihi» adıyla kitap halinde yayınladı. Aşağıda okuyacağınız şiir «Eski Çağlar Tarihi» nden bir parçadır.

ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ

«Tarih-i Kadim»

Gökyüzü, sen söyle,
yüzyıllarca sel gibi akan şu,
— şimdi esrik bir ağzın türküsü,
kuru ses zindandaki bir adamın,
iç açan bir söz ya da yakan bir söz şimdi,
bir geniş «oh!», bir derin «eyvah!»,
bir yakarış, bir övgü.
Şimdi tüy gibi bir rüzgâr,
şimdi azgın bir kasırga.
Dokunaklı bir yakınma şimdi,
sabredemeyen bir başa kakma,
bir titreme, bir çan sesi.
bir savaş davulunun gümbürtüsü,
için için ağlaması çaresizliğim,
kahramanlık bilmiş kişimemi.
bir söylev, apaçık, gürül gürül,
şimdi utangaç ve hasta bir yalvarış,
bir rahatlık, bir iç sıkıntısı,
şimdi korkunc bir haykırma —
bütün bu karman çorman zürürlü patırtıyla
inleyen boş kubbe, sen söyle!
Sen ki her ses yankılayansın,
söyle, şu bir sürü boş çabalama içinde,
daha yukarıdaki şu tanrı katma
hangi sesin yankısı varabilmiş ki?
Hangi dua kabul olmuş burüne dek?
Dinledim seni, göklerin tanrısı,
din ulularından dinledim seni:
«Ne benzeri var, ne noksan,
canlı ve ölümsüz ve her şeye güçlü yeten ye yüce.
Odur veren yiyeceği içeceği,
düşleri gerçek yapan o,
bilen, haberi olan, kahreden ve öc alan,
acı kanalı her şeyi duyan ve anlayan,
el uzatan yoksullara ve çaresizlere,
her zaman her yerde bulunan ve her yerli gören...»
Seni böyle övün duruyorlar işte.
Ovsa senin en üstün özelliğin ne?
«Ortaksız» olusun değil mi?
Kac ortağın var şu bataklıkta, bir bak.
Topu ölümsüz ve her şeye güçlü yeten ve kahreden.
Ve topu ortaksız ve tek.
Ve topunun buvruzu, yasağı, saltanatı var,
ve topunun yukarlarda bir göküzü.
Bütün ordan gelir vürece doğan
Topunun güneşi, ayt, yıldızları var,
ve topunun görünmez bir tanrı.
Topunun adanan bir cenneti var,
ve topunun bir varlığı, bir yokluğu,
ve topunun saygıdeğer bir peygamberi.
Topunun cennetinde körpeçik güzel kızlar yasar.
Ve topunun cehennemine birer lokmadır insançıklar.
Tanrılar ne derse onu yapacak halk,
sabırla ve kahırla olacak iki büklüm.
Ama tanrılar ne derse onu yapacak.

Yenileştiren: A. KADİR

kışlar öçsüzdü. Arkadan Tarih-i Kadim istendi. İsmail Müstak onu da okuyorken birdenbire bir ses yükseldi. Bir. «Burası Almanya'dır. Bu eser din ve cemiyet aleyhindedir. Sosyalistik tekin eden böyle bir manzume, burada okunamaz» diye bağırıldı. Bu, Hâristan ve Gülistan müb-difi, Budapeşte şehbenderimiz Ahmet Hikmet Müftüoğlu idi. Ortalıkta «Bu zata ne oluyor kuzum» fısıltısı dolaydı. «Galiba alevi bir meseleden» diye fiskos oldu. Kimsede neşe kalmamıştı. (Ah-me' Hikmet, Fikret'in enişte kardesidir.)

«Hayatı div-i hakikatle çarpışan kazanır. Zafer biraz da hasâr ister.

Koşan cihad-ı maâliye şanlı,
Mâkin ağır,
Mahûf adınılar' atar,
Onünde zelzeleler, arkasında zelzeleler.»

Yazık ki eskiden dili, düşüncelerinin özünü yaymak için kullandığı yazıflamış şiiriyle geride kalan bu devrimci ve ülkücü kişi, —herşeye rağmen— eseriyle değil hâlâ kişiliğinin dürüstlük hikâyerleriyle anılmaktadır. Ölümünün ellinci yılında bile iyi hazırlanmış külliyatı basılmamış, ders kitaplarından batırda kalan mısralarıyla tekrarlanarak kuru kâğıtlar haline getirilmiştir. Bir şairin eserinin sadece eli yıl için de unutulması ise —başka neylele anılrsa anılsa— en büyük talihsizliktir.

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışmaları

MİLLİ KÜLTÜR ve DEVRİMCİ KÜLTÜR

«Millî Kültür ve Devrimci Kültür» tartışmasının üçüncü bölümünü sunuyoruz. Gelecek sayıda yayımlayacağımız «Aydınlar ve Parti» bölümü ile Cezayir'de yapılan bu kültür tartışmasının tamamını okurlarımıza sunuyoruz olacaktır.

Bu kez önce de belirttiğimiz gibi, oturumu Albert - Paul Lentin adlı bir Fransız gazetecisi yönetiyor. Oturuma katılan Cezayirli: Politika uzmanı yazar ve müzikolog Beşir Hac Ali; Cezayir Millî Tiyatrosu Müdürü Muhammed Budia; Cezayir Ressamlar Birliği'nden Muhammed Hedda (Muhammed Budia ile Muhammed Hedda «KASIM» adlı derginin yayı kurulu üyesidirler); ve 20 yaşın 'a gence bir yazar: Ahmet Azegag.

Çeviren: Fethi Naci

ARAPLAŞTIRMA, FRANSIZ KÜLTÜRÜ, FRANSIZCA ANLATIŞ

A.P. Lentin: Cezayir'in en büyük sorunlarından biri, dil sorunu. Cezayir'de, dil sorunu her zaman, dilin bir araç olmasıyla ilgili değil, dilin bir amaç olmasıyla ilgili. Bu dil sorunu, bu dil sorunu, bu dil sorunu... (A.P. Lentin)

Beşir Hac Ali: Dil sorunu, dil sorunu, dil sorunu... (Beşir Hac Ali)

Muhammed Budia: İleri sürdüğünüz bu mesele, genelde, bizim için bir mesele olmamıştır. Çünkü bu, belirsizden beri, konuşulan arapçayı seçmiş bulunuyoruz. Sadece sağduyu bile bunu gerektirir, bu. Okuma yazma bilmeyen kitlelere, ister arapça, ister fransızca, «Size yazıp arapçayı getiriyorum, bizim tiyatromuzun seviyesine yükselmek size düşer, size gitmek tiyatroya düşmez» diyerek seslenmek mümkün değildir. Ayrıca, konuşulan arapça ile yazılan arapça arasındaki farkları da düşünmek gerekir, bence.

Buna karşın üç jeşil ile kızılır alanından, arapça ile fransızcadan söz etmek gerekir. Arapça Cezayir'de esas kültüre temel olmalıdır. Çünkü arapça, konuşulan arapça da olsa, peş bir düşünce durumuna karşılık dilin ve bu düşünce durumuna sahip olmanın, yeni dil ya da konuşma dili olarak söylersek, bu konuşma fransızcadan pek daha çabuk öğrenilebilir.

A.P. Lentin: O zaman Cezayir'de Fransız kiltürüne yer ne olacaktır?

Muhammed Budia: Yalnız beni bağlayın bazı sorunları konuşalım. Ben fransızca konuşurum; yetenekli Fransız kültürü ağır basar. Ama inanıyorum ki Fransız kültüründen mutlak olarak, belli bir ölçüde, faydalanmamız gerekir. Ve bunun pek çok nedeni vardır. Politik sebepleri vardır: Kurtuluşumuzun ardında Fransız kültürü emperyalist çıkarılara, çıkarıcıların çıkarlarına hizmet etmiştir. Sosyal açıdan da vardır: Cezayir gençliğinin Fransız kültüründen besleneceğine inanan bir bölüğü, sadece bizim gibi Fransız âdetlerini taklit etmekle, Fransız kültüründen yararlanmaktan farklı bir şeydir bu. Neresinden bakarsanız bakın Cezayir'de pek önemli olan bir Fransız kiltürü, bir baki kiltürü yoktur. Sadece bir aydınlar çekirdeğine sahiptir bu kiltür; Cezayir halkının tümüne değil. Bununla birlikte, kendi kiltürümüzü ve kendi dilimizi, yani arap kiltürünü ve arap dilini, yeni.

den konuşmamız gerekir. Çünkü Paris'te çok insan —düşünceyi genelde bile— bu eğilime karşı çıkarıyor ve bize «Her şeyden önce Fransız kiltürü çok bir kiltürdür, liberal bir kiltürdür ve çoğu fransızca konuşan Cezayirlilerin bu kiltürü reddetmesi düşüncemizin anlamıyoruz» diyor. Fransız dilini ve Fransız kiltürüne gerçekten hâkim olan Cezayirlilerin ne kadar az olduğunu farkında bile değiller. O halde yanlış anlaşılmalı bir son vermek gerek. Cezayir, bugün kiltür bakımından az gelişmiş bütün ülkeler gibi, yaşamalarında batı kiltürlerinin zorunlu olduğu şeklindeki mit'ten kendini kurtarmalıdır.

Ahmet Azegag: Söylediklerinizin tümü üzerinde seninle mutabıkım. Ama kültürel bir milliyetçiliğe dönmek istemediğimi umarım. 132 yıllık sömürgecilikten sonra, Cezayir kiltürü, bugünkü arap değerleriyle geçmiş Fransız değerleri arasında bir çekişme bir sentezden başka bir şey olamaz, sanıyorum. Sömürgeciler aldığımız her şey, hattâ kendimize rağmen aldığımız her şey, reddedilemez. Fransız dilini kullanmanın Fransız kiltüründen olmak demek olmadığını da ekliyorum. İnsan Fransız olabilir ve Cezayirli duygularını dile getirebilir; tersi de olabilir bunun.

Beşir Hac Ali: Fikirlerinizde açıklık olsun. Cezayir'deki Fransız kiltürü ile Cezayir kiltüründe, ki ve özellikle Cezayir edebiyatındaki Fransızca anlatış birbirine karıştırmak söz konusu değildir.

Muhammed Budia: İyi anlayın beni; ben Fransız diline kaleme alınan Cezayir edebiyatını atmak gerekirdim demedim. Bu bir saçmahtı olurdu. Bu edebiyat, bize zorla kabul ettirilen bir dil, kendi kendimizin bilincine varmamızı kolaylaştırmak için kullandı. Bize büyük hizmetleri oldu, daha da olabilir. Benim dediğim şu: Bir kiltür bir düşünce durumuyla şartlandırılmıştır ve diyalektik olarak, bu kiltür bir düşünce durumunu şartlandırır. Oysa bugüne kadar var olan bütün kiltürler bize zorla kabul ettirilmişlerdir. Yabancı egemene karşı eşit sâhplerla karşı çıkmak üzere Fransız diline geçince hâkim olabildikleri için bu kültürel ezmeden kurtulabilen birtakım unsurların neler olduklarını söylemek mümkün; bunlar parmakla sayılacak kadar azdır. Cezayirli Hugo'yu çok iyi benimseyebilmişler ve onu lejyonierlerin suratına çalabilmislerdir. Fakat ben bugünkü batı kiltürünün kendisiyle birlikte burjuva değerlerini de getirmesini tehlikeli bulurum. Neyse ki Cezayir düşünce za, fetişle bugün politik ve ideolojik bir araç olarak kullanılmaya devam etmekte; bu, bize, batı kiltürü içinde Fransız kiltürü içinde iyi ile kötüyü seçmek imkânını veriyor.

Ahmet Azegag: Yani sen de Malik Hattat'ın fikrine dönüyorsunuz; Cezayirli yazarlar için en büyük sömürgeci Bugeaud değil Molière'dir.

Muhammed Budia: Hayır. Böyle kesip atan formlardan yana değilim. Fakat bir kişisizleştirilmeden söz edildiğine göre Molière'nin de bizi kişisizleştirilebileceğini niçin kabul etmemeli?

Ahmet Azegag: Evet, bu mümkün. Ama bu durumda hangi noktaya kadar yeniden kişilik kazanılabilir?

Muhammed Budia: Kendi öz değerlerimizi yeniden kazanınca, yararlı hale getirince yeniden kişilik kazanabiliriz. Yani yetkinlerin düşünmesine ulaşmamız zorunlu seçmeleri yapmamızı mümkün kılacaktır.

GÜNLERİN KÖTÜSÜ PAZAR

Adam oturmuş gecekondunun önünde
Surtun duvara vermiş
—Bilmem ki duvar denir mi
Taş değil kerpiç değil
Üç beş eski tahta eski tenekte—

Güneşleniyor elleri dizlerinde
Elleri de el değil ki,
Beş dalı birer bitki
Uzuyor boğum boğum
Toprağa doğru parmakları
Bir alışkanlıktan belki

Yüzü bir güz göğü gene
Bir açıyor bir kapıyor
Bozkarda anıdığı bir yere
Yağmur götüren bulutlar
Uçan bir çift teylek göğsel ters yöne
Kuru telgraf telleri görüyor
Kupkuru telgraf direkleri

Karısı siliyor süpürüyor içerde
— Yer toprak nesni süpürüyor
Hem kim gelecek ki, kime—
Bir süpürgeci bulunmuş işte
Bir çamaşır legeni
Eski kutularda itarı festolemi
Çamaşır yudu çiçeklere su verdi
Ne etmiş başka süpürmesin de

Bir oğulları vardı gitti
Bir oğul erguvan dalları gibi
Bıçkındı mordu pembe
Belçika'da madende güneş görmüyor

Bir kızları vardı gitti
Bir kızları güzel tatlı dilli
Onaltısının eşliğinde
Top toptu sarılı yeşilli
Acımsı katırtırmakları gibi
Ne komşular soruyor nasıl nerde
Ne ontar biliyor söylüyor

Su çamurlu incecik yol
Sağında bir akasya solunda bir dut
Kenarında çimenlerin bittigi
Kız çıkta görünse gelse
—Gelse de nasıl gelirse gelse
Dudakları boyalı saç oksijenli—
Kocası ağır açmayacak yeminli
O dili tutulsun nerdeydi derse

Günlerin kötüsü pazar
Karı koca bir zaman
Divrik'te bir köyden kalkma
İki göçmen kuşular
Uça uça buralara uçtular
Kayıp uçtukları kuşlar

Necati Cumalı

Beşir Hac Ali: Kültürün olumlu ve olumsuz görünüşleri arasında birtakım diyalektik bağlar vardır. Eğer Molière ve Fransız edebiyatının öteki bütün «büyükleri» ni Cezayir halkı tanımasa bunların bizi sömürgeleştirdiklerini nasıl ileri sürebiliriz? Diyelim ki bunlar, birtakım kafaları tamamıyla sömürgeleştirdiler, yabancılaştırdılar. Zaten sömürgecilik sonucu arapça bir edebiyatın olmayışı karşısında fransızca kaleme alınmış bir Cezayir edebiyatının varlığı, bir yabancılaşmayı gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte, olumlu yanları da olan bu olayın yalnız olumsuz yanlarını görmemek gerekir. Bir Saint-Just'un, ya da bir Robespierre'in yazıları bizim kurtuluş hareketimize yardım etmiştir; Fransız edebiyatının politik olmayan başka yazıları da öyle. Kendi açısından Cezayir edebiyatı da sömürgecilğe karşı bir mücadele silâhi olmuştur. Ve bu anlamda Cezayir edebiyatının rolü olumlu olmuştur. Cezayir edebiyatı, bugün de, sosyalizmin kuruluşu için girişilen mücadelede olumlu bir rol oynayabilir.

Ölümünün Ellinci Yıldönümünde

TEVFIK FİKRET

ESKİ ÇAĞLAR TARİHİ

(Tarih-i Kadim)

Yenileştiren: A. KADİR

Büyük Türk ozanı Tevfik Fikret'in bu çok önemli şiiri A. KADİR'in şiir diliyle yeniden yaratıldı ve çok temiz baskılı bir kl. tep halinde genç kuşaklara armağan edildi.

KİTAPÇILARDAN ARAYINIZ 3 LİRA

Kitapçınıza ısmarlayınız.
İsteme adresi: P.K. 58 — Beyazıt — İSTANBUL

(YON — 105)

Gerçek Yayınevi «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» den sonra ikinci kitabını sunar:

EMPERYALİZM NEDİR?

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Fiyatı 6 Lira

İstanbul Dağıtım
UGRAK KİTAPÇI
Beyaz Saray — BEYAZIT

Ödemeli İsteme Adresi
GERÇEK YAYINEVİ
P.K. 655 — İSTANBUL

NOT: Tek kitap isteyenlerin 6 liralık pul göndermeleri. (YON — 103)

Son beş altı yıldır birçok banka, mevduat sahiplerinin paralarını ödemez duruma düşmüştür. Birçok banka tasfiye edilmiştir. Bunların borçlarını Hazine, yani vergi mükellefleri, ödemek zorunda kalmıştır.

Sanayi, Muhabank ve Tümsübankın birleşmelerinden doğan Birleşik Tasarruf ve Kredi, Raybank önemli miktarda mevduatla tasfiyeye girmiş, Ekspres ve Buğday Bankaları da tasfiyeden kurtuluş yolunu Anadolu Bankası adıyla birleşmekte bulunmuşlardır. Bir küçük zümrenin kurtuluşu Doğu Bank, Anadolu Bankası içinde erimeyi istemediğinden tasfiyeyi seçmiştir.

Mevduat sahipleri bu yüzden uğradıkları sıkıntıları iyi bilirler. Durumu salfantıdaki bankalar, hesaplarından para çekmek isteyen kimseleri, bin türlü oyuna başvurarak atlattırarak kalsınmışlardır. Bu bankaların yetkilileri hesap sahibine önce pek yakındaki çekilişte büyük ikramiyenin kendilerine çıkacağını, paralarını çekerseniz bu fırsatı kaçıracaktınız söylerler. Hesap sahibi, tatlı laflara rağmen, «İlle de param» derse, parayı ödeyebilecek durumda bulunmayan banka ile arasında bir pazarlıktır baslar. Banka, hesabın birkaç taksite ödeneceğini ileri sürer. Müşteri taksitide razı olsa da, yine parasını alamıyacak ve icraata başvurmak zorunda kalacaktır. Banka duruma kendi kaynaklarıyla çare bulamayınca, Maliye Bakanlığı tasfiye kararını alacaktır. Bu, bankada parası bulunmayan için bir sürü üzüntü, aylarca beklemek demektir. Mesele sadece bu kadardı bitmemekte, bankanın her türlü haram savurduğu paraların ödenmesi, 153 Sayılı Kanun ile banka kârlarının bir kısmı tasfiye işlerine ayrılmakla beraber, esas itibarıyla vergi mükellefine düşmektedir.

Görülüyor ki bankacılığımız hastadır. Hastalığın ilk göze çarpan nedeni, çok az parayla ve kolaya banka kurulabilmesidir. 7129 Sayılı Bankalar Kanununa göre, bankalar asgari 5 milyon lira sermaye ile kurulabilir. Bunun tamamını yatırmak şart değildir. Kanun gereğince, nüfusu 2 milyonun üstünde olan bir ilde, 1 milyon 250 bin lirayla her an banka kurulabilir ve Bakanlar Kurulundan alınacak bir izinle mevduat kabul olunabilir. Bankalar kendi paralarını değil, halktan topladıkları parayı işleterek vasırlar. Mümkün olduğu kadar çok mevduat toplamak esastır. Bu sebeple bankalar, câzip reklâm ve ikramiyelerle mevduat toplamaya yarışmaya girişirler.

Mevduat yarışında akıl almıyacak usullere başvuran bankalar görülmüştür. Mevduat için kanunî en yüksek faiz yüzde 6,5 olduğu halde, yüzde 20 faizle mevduat alan bankalar vardır! Banka kayıtlarında görülmesi mümkün olmayan mekanizma şöyle işler: Farzedelim ki 100 bin liranız vardır ve bir banka yüzde 20 faizle paraya taliftir. 100 bin lirayı yatırarsınız, buna karşılık banka size 120 bin liralık bir hesap cüzdanı verir. Banka parayı kredi olarak kullanacaktır. Kredi açacağı kimseye 100 bin lira verir, ama bunu 120 bin lira olarak kayıtlarına geçirir. 120 bin lira üzerinden de yüzde 10,5 kanunî faiz ve komisyon alır. Sadece yüzde 10,5 faizi hesaba katsak, banka 12.600 lira faiz alacaktır. Krediyi alan ise bir yıl sonra 100 bin lira yerine 120+12.6=132.6 bin lira ödemek zorunda kalacaktır. Yani mevduat sahibi yüzde 20 faizle parasını yatırmış, banka ise yüzde 32,6 faizle kredi açmış olmaktadır. Bu cins gizli faizlerin yüzde 35—40'ı bulunduğu çok görülmektedir.

Ciddi bir iş adamı, yüzde 35—40 faizle kredi alır mı? Bu tip krediler genellikle, piyasanın maceraperest ve batacak iş adamlarına gitmektedir. Bu kimseler vadesi gelince borcunu ödememekte, mevduat sahibi ise bankadan parasını istemektedir. Para ödenemediğinden esasen sermayesi az olan banka sıkışmakta ve sonuç tasfiye ile bitmektedir.

Bazı açığızler, çok daha karanlık işlere girişmektedirler. Türkiyede toplanan mevduatı iç etmek amacıyla bankalar kurulduğu görülmüştür. Yurt dışına kaçan Yassıadalık D.P. Milletvekillerinden Reşat Aksemsettinioğlu, bu tip bankaların kurucularından biridir. Mekaniz-

BİR BANKACI AÇIKLIYOR:

Bankacılığın perde arkası

I. MEVDUAT OYUNLARI

ma şöyle işler: Kötü niyetli banka kurucuları daha önce, toplayacakları mevduatı aktarabilecekleri gölge firmalar meydana getirirler. Banka kurulduktan sonra, câzip reklâmlar ve ikramiyelerle topladıkları mevduatın büyük kısmını yavaş yavaş bu gölge şirketlere kredi diye aktarırlar. Gölge şirketler, aldıkları krediyi tabii ki ödemezler, hatta hileli iflâsa giderler. Banka, mevduat sahiplerinin parasını ödeyemez, mevduatı ödemek Maliye Bakanlığına döser. Banka kurucuları ise, gölge şirketleri yoluyla halkın sırtından milyonlar vururlar.

Bir başka örnek, küçük şehirlerde kurulmuş bankanın adı üstünde ederek, büyük bir şehirde yapılan mevduat dolandırıcılığıdır. Bir kaç aktörün, küçük şehirdeki bankanın temsil yetkisini ele geçirip büyük şehirlerde bir büro kurmaları, yüksek faiz ve çok ikramiyeye vadedi ile sağladıkları mevduatı, yüksek faizle başkalarına devretmişlerdir. Bankanın asıl ortakları el kovunca, mesele, mahkemeve intikal etmiştir.

Başka bir örnek, YON'de daha önce yayınladığımız, MAS Turizm Ltd. Şirketinin yüzde 90 hissesini elinde tutan Mehmet Hanoğlu'nun hikâyesidir. Şirket üç yıl gibi kısa bir sürede, bankalardan 18 milyon lira kredi elde etmiş tir! Söyle ki Hanoğlu, bir iflâsteden büyük bir şehrin ismini taşıyan bankaya alt 2,5 milyon liralık hisse senedini, tek kuruş ödemedi uzun vadede bono karşılığı satın almıştır. Hanoğlu böylece bankanın en büyük hissedarı haline gelmiştir. En büyük hissedar kâlcının hakkı olarak bankadan 3,5 milyon lira kredi almıştır! Hanoğlu, bu kadarda da yetinmemiş, parasız ele geçirdiği banka hisse senetlerini, asıl işi madenlerle uğraşmak olan bir devlet bankasına rehin ederek oradan da 2,5 milyon lira sebilmiştir! Ne var ki kamu oyu, bütün bu olan bitenler hakkında hemen bu bankanın sahibini değil, Zira, bankacıların Meclis'te hüküm oldukları bir devrede çıkan bir kanun, bankalarda cereyan edebilecek yolsuzlukların basına intikal ettirilmesini önlemiştir. Devlet yolsuzlukları açıklanabilir, tenkit edilebilir, ama banka yolsuzlukları edilemez! Bankalar, devletin üstündedir. Bunun içindir ki Raybank ve Kredi Bankasına ait muamelelerin tafsilatından kamu oyu habersiz haberdardır. Diğer bankalar tarafından sahibine açılan büyük krediler ve bunlardan mütevellit zararlar halkı etkilerine duyurulmamıştır. Ama bütün bu yolsuzlukların bedelini vergi mükellefi ödemektedir.

Görülüyor ki, geniş yatırımlara girişmek yüzünden sıkıntıya düşmek gibi az görülen durumların dışında, bankaların tasfiyesi, yöneticilerinin hatalı ve hileli hareketlerinin sonucudur.

HARAM FAİZ YEMİYEN HACİ!

Bankalar için en önemli mevduat kaynağı, tasarruf mevduatıdır. Bankalardaki faizler ve devlet mevduatı büyük inis çıkışlar gösterdiği için avamın bir kredi kaynağı değildir. Tasarruf mevduatı ise çok daha az sevildi.

1964 yılında 12 milyar 310 milyon lira tutan toplam mevduatın 7 milyar 518 milyonu tasarruf mevduatıdır. Ta-

sarruf mevduatı bankalar arasında şöyle paylaşılmıştır:

T. İş Bankası	2.288.305.000
T.C. Ziraat Bankası	2.009.702.000
Yapı ve Kredi Bankası	818.945.000
Osmanlı Bankası	351.005.000
Akbank T.A.Ş.	321.458.000
T. Emlâk Kredi Bankası	291.289.000
T. Ticaret Bankası A.Ş.	275.565.000
Toplam	6.356.269.000

Geri kalan 1 milyar 161 milyon 777 bin lira, vadi büyüklerin dışında kalan 38 banka arasında paylaşılmaktadır. Görüldüğü gibi tek başına İş Bankası, 38 bankanın toplam mevduatının iki katı mevduata sahiptir. Bu 38 banka olmasa da iş havası aksamıyacaktır. Esasen mevduat çekmek için maceralı işlere girilen ve tasfiye durumuna gelenler, bu küçük bankalar arasında çıkmaktadır. Bununla beraber, bazan büyük bankaların dahi garip mevduat alma usullerine başvurdukları görülmektedir: Faizi haram belfeyen bir Hacı Efendi, 4 milyon lira tutan mevduatın, büyük bankalarımızdan birinin küçük bir şubesine getirmiştir. Hacı Efendi, faizsiz kâr sağlamanın yolunu bulmuştur: 4 milyonunu, şube kârına ortak olmak ve kefil olduğu kimselere kredi vermek şartıyla yatıracaktır. Banka, Hacı Efendi ile uzun müzakerelere girişmiş, 4 milyon mevduatı kaçırmamak için haram faiz yemeyen Hacı'nın şartlarını kabul etmiştir. En büyük bankalardan birinin dahi Hacı'nın paralarını ilgisiz kalamayışı ve Türkiye çapında teskilâtından birini Hacı ile ortak çalıştırmaya rıza göstermesi düşündürücüdür... Üstelik bu tip mevduata ihtiyacı olmayan büyük bir banka bunu yaparsa, ötekilerin neler yapacakları kolaylıkla kestirilir.

Bankaların fazla mevduat toplayabilmesinde güven, ikramiye ve faiz önemli rol oynar. Büyük mevduat sahipleri, daha çok güven ararlar. Faiz bunları ilgilendirebilir. Ufak mevduat sahipleri ise, ikramiye peşindedirler. Güven ve faiz üzerinde pek değmezler. Esasen bankaların çoğu ufak mevduat sahiplerine faiz vermeyenin yolunu bulmuşlardır. Mevzuat azami faiz miktarını tesbit etmişse de, asgari faiz için bir şey söylememiştir. Bu sebeple, tasarruf mevduatının açılışında, cüzdana yazılan şartlar arasında «100 lirayı veya 400 lirayı aşmayan tasarruf mevduatına faiz ödenmez» hükmü konulur. Böylece yıl sonunda tahakkuk ettirilen yüzde 3,5 ilâ 6,5 faiz, ufak hesaplardan esirgenir. 1964 sonunda 400 liradan aşağı hesap sahibi 3 milyon 980 bin kişi vardı ve bunların tasarrufları 278 milyon lirayı bulmaktaydı. Bankaların böylece, ortalamaya yüzde 3,5 faiz hesabıyla 974 bin lira faiz ödemekten kurtulabilecekleri hesaplanır. Ayrıca bu ufak hesapların bir kısmı, sahibi tarafından çekilime rek unutulmuş hesaplardır. Teker teker alınırsa çok ufak miktarda olan bu ufak hesaplar, birlikte büyük yekûn tutarlar. Bankalar bunları 10 yıl müddetle faizsiz kullanabilirler ve sonra Merkez Bankasına intikal ettirirler. Tasarruf mevduatının, böyle avantajları da vardır.

İKRAMİYE ADLI LOTARYA...

Mevduat yarışında, güvenilir olmanın yanı sıra, ikramiyeler büyük rol oynamaktadır. Büyük bankalar, güven verdikleri kadar, büyük ikramiyeler de veribildikleri için daha fazla mevduat çekilmektedirler.

İkramiye yarışa, bir ara tamamen çığırından çıkmış, «Hiç boş yok» deyimine uygun yüz kızartıcı bir lotaryacılık almış yürümüştür. Yatırılan mevduat karşılığında, daha hesap açılırken, mevduatın miktarına göre, para cüzdanından likör takımına, kitaptan habrya, bilezikten semavere ne çıkarsa bahıtına bir dağıtım usulü Türkiye'ye verilemeyecekti. Bu, tamamen Türkiye'ye özgü bir sistemdir. İleri kapitalist ülkelerde bankalar, lotarya yoluna gitmemişlerdir. Gerçekten emek karşılığı olmaksızın, para ve mesken edinmek hirsını aslıyan bir sistem, ancak kumar mevzuatına dahil olabilir. Nitekim bazı fakara ülkelerde, bu cins lotarya mağazaları vardır. Loterya mağazaları, brüt kârının yüzde 60 ilâ 70'ini devlete verir, bir kısmını da kâr ayırır, kalanını da yalnız talih ten meder bekleyen nasipsizlere teselli diye dağıtır. Loterya genellikle devletin tekefindedir ve büyük ve istisnai işlere hasredilir. (Millî piyango gibi). Bu devlet tekelinin, bankalara nasıl ve hangi kanunla verildiği belli değildir. Loterya için, bankalar tarafından sarfedilen ilân — reklâm ve sair giderleri, millî servete hiç bir şey katmaksızın toplum zararına işleyen sefahat derecesinde bir israftır.

Loterya rezaleti karşısında, Banka Kredilerini Tanzim Komitesi harekete geçmiş, ikramiyelere bir sınır koymuş ve «bankacılığın vakar ve itibarını zedelemeyecek» ikramiyeler verilmesini ön görmüştür. Fakat bu sınırlamaya rağmen, lüzumsuz bir loterya yarışı sürüp gitmekte, bankalar bu işe büyük paralar harcamaktadırlar. Büyük bankaların 1964 yılında dağıttıkları ikramiye miktarları şöyledir:

T. İş Bankası	11.045.000
T.C. Ziraat Bankası	10.653.000
Yapı Kredi Bankası	5.425.000
Osmanlı Bankası	2.105.000
Akbank	2.239.000
Emlâk Kredi Bankası	1.948.000
Türk Ticaret Bankası	2.235.000
Toplam	35.650.000

Mesele yalnız ikramiye ile bitmemektedir. İkramiye haberlerini ve çekilişlerini gazete ve radyo reklâmlarıyla, çeşitli ilânlarla duyurmak gereklidir. Meselâ 1964'de 11 milyon lira ikramiye dağıtan İş Bankası, ayrıca 3 milyon 642 bin lirası basın ilân olmak üzere 8 milyon 969 bin lira harcamıştır. Demek ki yalnız ilk yedi bankanın bu yoldaki yıllık giderleri 60 milyon lirayı aşmaktadır.

Ayrıca büyük şehirlerde her köşe başında açılan fiş şubeler hesaba katılmaktadır. Bankalar, mevduat çekilime ümidiyle her köşe başında pahalı şubeler açmaktadırlar. Belli bir yerde tek bir şube bütün ihtiyacı karşılayabileceği halde, iş hacmi yüksek yerlere banka şubeleri bir millî israf olarak yığılmaktadır. Buna karşılık karlı savılmayan bir çok yerde, banka şubesi bulunmaktadır. 636 merkez ve ilçeden 17'sinde hiç banka şubesi yoktur. 395 tanesinde bir, 69 tanesinde iki şube vardır. Şube sayısı bakımından, mevduatta ikinci gelmesine rağmen, Ziraat Bankası 659 şube ile başta gitmektedir. Mevduat rekorunu elinde tutan İş Bankası ancak 252 şubeye sahiptir. Yapı Kredi ise 138.

Tatlı kâr isteyen köşeleri tuşu varış, ikramiye adı verilen loterya giderleriyle birleşince, esasen yüksek olan kredi maliyetini iyice yükseltmektedir. Kalkınma Plânı, bu gibi «dörtört» kıyarak kredi maliyetini ucuzlatmayı istemekteyse de, öngörülen tedbir kâhıt üzerinde kalmıştır. Mevduat toplama yolunda yapılan israflar ve vukarında sıraladığımız çeşitli yolsuzluklar sürüp gitmektedir. Bankalar üzerinde tam bir kamu kontrolü kuruluncaya kadar, bu israf ve yolsuzluklar sürüp gidecektir.

GELECEK YAZI

ÜÇ MİLYAR KREDİ NASIL BATTI